

České kořeny bulharské matematiky

František Vítězslav Splítek (1855–1943)

In: Martina Bečvářová (author): České kořeny bulharské matematiky. (Czech). Praha: Matfyzpress, 2009. pp. 81–107.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/400949>

Terms of use:

© Bečvářová, Martina

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

FRANTIŠEK VÍTĚZSLAV SPLÍTEK

(1855 – 1943)

Z českých učitelů, kteří od osmdesátých let 19. století působili v Bulharsku, byl František Vítězslav Splítek patrně nejznámějším. Celý život vyučoval na různých středních školách v Bulharsku a Makedonii, výrazně ovlivnil rozvoj bulharského středního školství, nabídku místa řádného vysokoškolského profesora na sofijské univerzitě několikrát odmítl.

Rodina

František Splítek¹ se narodil dne 24. září 1855 v obci Konecchlumí² v domě č. 36 jako manželský syn rolníka Františka Splítka (1828–?) a Antonie rozené Kyselové (1827–1908).³ Františkovi rodiče uzavřeli sňatek roku 1849,⁴ v jejich manželství se kromě Františka narodily ještě další děti – František (1850–1850), Anna (1851–1855), Antonie (1853–?), Františka (1857–1857) a Anna (1859–?). Dospělého věku se dožily jen dcery Antonie a Anna.⁵ V rodné obci navštěvoval František obecnou školu.

Středoškolské studium – špatný žák

V letech 1869 až 1872 František Splítek studoval na nižší reálce v nedalekém Jičíně,⁶ kde nepatřil mezi nejlepší žáky, neboť jeho prospěch nebyl valný. V katalogu studentů z let 1869/1870 a 1870/1871 se u jeho jména objevují většinou trojky a dvojky; u žádného předmětu nenalezneme výborné hodnocení.

¹ V bulharských materiálech zásadně psaný jako František Vítězslav Splítek.

² Nevelká obec ve východních Čechách nedaleko Jičína, v devatenáctém století spadala pod faru v Lužanech.

³ Viz matrika narozených, oddaných a zemřelých římskokatolického farního úřadu Lužany, 1838–1861, str. 118, Státní oblastní archiv Zámorsk. V matrice je uvedeno, že Františkův otec byl chalupníkem z Konecchlumí č. 36 a narodil se jako manželský syn zemřelého Františka Splítka z Konecchlumí č. 36 a jeho manželky Anny, rozené Kyselové, Františkova matka byla Antonie Kyselová, dcera Františka Kysely, chalupníka z Konecchlumí č. 26, a jeho manželky Anny, rodem Kottykové z Konecchlumí č. 28. Františkovými kmotry byli Jan Jůza, učitel z Konecchlumí č. 45, Františka Kopecká, manželka Františka Kopeckého, šafáře z Konecchlumí č. 1.

⁴ Viz matrika narozených, oddaných a zemřelých římskokatolického farního úřadu Lužany, 1838–1861, str. 16, Státní oblastní archiv Zámorsk.

⁵ Viz matrika narozených, oddaných a zemřelých římskokatolického farního úřadu Lužany, 1838–1861, o narození sourozenců str. 88, 95, 111, 129, 135, o úmrtí sourozenců str. 153A, 162B, 164B, Státní oblastní archiv Zámorsk.

⁶ V době, kdy František Splítek studoval na nižší reálce v Jičíně, působili zde páter Josef Erban (ředitel školy a učitel náboženství) a učitelé Jan Wohlang, Josef Pekárek, Anselm Riedel, Ignác Varda a Tomáš Kazbunda. Tehdy byla jičínská reálka nesamostatnou trojtřídní školou (tj. byla spojená s hlavní školou chlapeckou a dívčí). Teprve roku 1870 obecní zastupitelstvo rozhodlo, že od školního roku 1871/1872 zřídí úplnou samostatnou čtyřtřídní školu. Následkem toho došlo od školního roku 1872/1873 k výměně učitelského sboru, protože většina původních učitelů neměla pro novou výuku patričníou způsobilost.

Obvykle býval 25. až 28. z 92 žáků ve třídě.⁷ Navíc byl asi veselé povahy, za což byl často napomínán.⁸

V roce 1871/1872 František Splítek pravděpodobně studoval na reformované nižší reálce v Jičíně a připravoval se na přestup na vyšší reálku v Hradci Králové, neboť v katalogu studentů čtvrté třídy hradecké školy ze školního roce 1872/1873 je u jeho jména poznamenáno, že předchozí studia absolvoval v Jičíně.⁹ Na hradecké reálce studoval až do roku 1875. Ani zde nepatřil mezi dobré studenty. V katalogu studentů z let 1872/1873 až 1874/1875 se u jeho jména objevují většinou trojky a čtyřky, zcela výjimečně dvojky. Jedničku nalezneme jen roku 1874/1875 u nepovinné francouzštiny. Za zmínku stojí i to, že budoucí profesor matematiky a deskriptivní geometrie míval z matematiky obvykle trojku nebo čtyřku, z měřictví a rýsování většinou trojku nebo čtyřku, někdy i dvojku.¹⁰ Když bylo roku 1873 rozhodnuto o přeměně hradecké reálky v úplnou sedmitřídní školu, byl František Splítek zařazen místo do pátého ročníku do šestého ročníku.¹¹ Po celou dobu studia platil řádné školné v plné výši, nepobíral žádné stipendium, nezískal žádné školní ocenění.

Dne 23. července 1875 František Splítek skládal maturitní zkoušku, která ho opravňovala ke studiu na technice, neuspěl však ve fyzice a byla mu nařízena oprava po prázdninách. Zkoušku z fyziky opravil dne 18. září 1875.¹² Dne

⁷ Více viz *Katalogy 1869/1870 až 1870/1871*, fond Státní vyšší reálka Jičín, inv. č. 12 a 13, Státní okresní archiv Jičín.

⁸ Například v záznamech z porad učitelského sboru z let 1869 až 1872 se několikrát vyskytuje Splítkovo jméno mezi studenty, kteří obdrželi nedostatečnou a byli napomenuti za špatný prospěch. Na poradě z května 1871 se u jeho jména objevuje kromě napomenutí za špatný prospěch i napomenutí za to, že se často směje. Viz *Porady učitelského sboru 1866–1872*, fond Státní vyšší reálka Jičín, inv. č. 447, Státní okresní archiv Jičín.

⁹ Katalog studentů jičínské reálky z roku 1871/1872 se nedochoval. V protokolu o maturitní zkoušce konané na hradecké reálce roku 1875 je uvedena poznámka, že v letech 1869/1870 až 1871/1872 studoval na nižší reálce v Jičíně. Více viz *Katalog zkoušek dospělosti 1875*, fond Reálka Hradec Králové, inv. č. 280, Státní okresní archiv Hradec Králové.

¹⁰ Více viz *Hlavní katalogy studentů z let 1872/1873 až 1874/1875*, fond Reálka Hradec Králové, inv. č. 121, 122 a 123, Státní okresní archiv Hradec Králové.

¹¹ Od školního roku 1873/1874 byla v celém Rakousku provedena přeměna všech šestiletých reálek na sedmileté reálné školy s povinnou maturitní zkouškou. Při rozšíření a přeměně hradecké školy žáci páté třídy s výborným a dobrým prospěchem přešli do sedmé třídy, ostatní do šesté třídy, kam byli zařazeni též výborní a dobří ze čtvrté třídy. Do páté třídy byli zařazeni žáci třetí třídy, kteří prospěli výborně a dobře, žáci čtvrté třídy, kteří prospěli jen dostatečně. Všichni ostatní pokračovali ve studiu řádným způsobem. Více o hradecké reálce viz *Padesát let vyšší reálky v Hradci Králové 1874–1924*, Vydal výbor pro uspořádání oslavy jubilea padesátiletého výročí otevření budovy ústavu, Hradec Králové, 1924, a J. Knob: *Reálné gymnasium*, Hradec Králové, 1947.

¹² Maturitní komise se skládala z předsedy Josefa Webra, c. k. zemského školního inspektora, a členů komise (F. Ulrich, ředitel školy; B. V. Spiess, učitel češtiny a němčiny; J. Tykar, učitel zeměpisu a dějepisu; M. Hofmann, učitel chemie; M. Kuchynka, třídní učitel a učitel matematiky a deskriptivní geometrie; J. Vocásek, učitel fyziky; M. Bílý, učitel kreslení; F. Samohrd, učitel přírodopisu; Č. Uzel, učitel francouzštiny a G. Pozděna, učitel tělocviku). František Splítek má na maturitním vysvědčení následující klasifikaci: náboženství – bez uvedení známky, český jazyk – chvalitebně, německý jazyk – dobře, dějepis a zeměpis – dobře, matematika – dobře, fyzika – nedostatečně (po opravě dostatečně),

29. září 1875 obdržel maturitní vysvědčení, na kterém bylo napsáno: *vyhověl dostatečně a uznán za dospělého*.¹³

Poznamenejme, že ve státním okresním archivu v Hradci Králové se zachovala Splítkova devítistránková slohová maturitní práce z českého jazyka na téma *Ctěte rolníka*, která byla profesorem B. V. Spiessem hodnocena takto: *Chvalitebně. Květnatým slohem podány tu myšlenky, ale někdy nad potřebu rozulečeny*.¹⁴ Ocitujme malý úryvek z práce dvacetiletého studenta:

... Člověk, dítě přírody, rád kochá se s matkou svou, objasňující mu zákony a pravdy lidskou myslí téměř nepostižitelné. Kdo jest to, jenž v přírodě hluboké nalezá prameny, z nichž bohaté prýští se proudy, jimiž obohacuje sebe i celek, – tříbí mysl svou od přírody –, a on ji za to zušlechťuje. Kdo jest to, jenž těžkou tu práci na se převzal, jenž mozolovitě ji vykonává? Jest to prostý náš venkovan, prostý rolník. –

Pohlédněme jen na okamžik do dávné minulosti, kterak národové rolničtí prospívali u vzdělání, s chutí pracovali, s myslí bodrou, ač s mnohými bylo jim zápasiti nesnázemi. A předce vyšinuli se na dosti vysoký stupeň svého vzdělání a národové to přec rolníků – z prvu jen pastýřů. – Příroda jest člověku dárkyní a on bezděky přijímá tento dar, jím poučen chopí se práce a dodělává se úspěchův znamenitých. Nespravedливо jest tudíž, jak rolník často bývá tupen, bývá odstrkován a to mnohdy od lidí dosti vzdělaných.¹⁵

Vysokoškolské studium

V roce 1875 se František Splítek rozhodl pro studium oboru *stavitelství inženýrské* na české technice v Praze.¹⁶ Studoval zde v letech 1875 až 1877. Jeho hlavní zájem se soustředil na matematiku a deskriptivní geometrii (profesoři G. Blažek, Ed. Weyr, A. Pánek, J. Šolín, K. V. Zenger, F. Tilšer), odborné inženýrské přednášky si téměř nezapisoval, navíc však studoval slovanské jazyky.¹⁷ Ze zapsaných předmětů je patrné, že se František Splítek nechtěl stát stavebním inženýrem, ale že se cílevědomě připravoval na dráhu

chemie – dostatečně, přírodopis – dobře (podle ročního vysvědčení, zkoušku z tohoto předmětu neskládal), popisné měřictví – dostatečně, kreslení – chvalitebně, analytická chemie (nepovinný předmět) – dobře (podle ročního vysvědčení, zkoušku z tohoto předmětu neskládal), francouzština (nepovinný předmět) – výborně (podle ročního vysvědčení, zkoušku z tohoto předmětu neskládal). Poznamenejme, že roku 1875 bylo v maturitní třídě 34 žáků. Více viz *Protokol při maturitní zkoušce ve školním roce 1875 Františka Splítka*, in *Katalog zkoušek dospělosti 1875*, fond Reálka Hradec Králové, inv. č. 280, Státní okresní archiv Hradec Králové.

¹³ Více viz *Protokol při maturitní zkoušce ve školním roce 1875*, in *Katalog zkoušek dospělosti 1875*, fond Reálka Hradec Králové, inv. č. 280, Státní okresní archiv Hradec Králové.

¹⁴ Složka *Maturitní písemné práce z roku 1875*, fond Reálka Hradec Králové, kartón č. 42, inv. č. 428, Státní okresní archiv Hradec Králové.

¹⁵ F. Splítek: *Ctěte rolníka*, maturitní písemná práce z roku 1875, str. 1–2, fond Reálka Hradec Králové, kartón č. 42, inv. č. 428, Státní okresní archiv Hradec Králové.

¹⁶ Více viz [Vf], II. díl, 1909, str. XVI.

¹⁷ Více viz katalogy posluchačů české techniky v Praze, Archiv ČVUT, Praha. František Splítek měl ve školním roce 1875/1876 zapsány tyto předměty: matematika 1. ročník – 6/1

profesora matematiky a deskriptivní geometrie (na reálce). Během studia se přátelil s Bulhary, Chorvaty a Srby, kteří studovali v Praze a založili „tajný slovanský kroužek“, jehož členem se také stal.¹⁸ V tomto kroužku se seznámil s bulharskými studenty Danevem, Vačevem, Urumovem, Belčevem a dalšími, kteří výrazně ovlivnili jeho další kariéru. Splítkovy sympatie k bulharskému národnímu hnutí ještě vzrostly roku 1878 po manifestaci připravené tajným kroužkem v reakci na boje u Plevna a Šipky.¹⁹

Válečná služba

Po berlínském kongresu²⁰ byl František Splítek povolán do rakouské armády, která měla za úkol obsadit Bosnu a Hercegovinu. Zapojil se do bojů v Hercegovině v okolí Trebině,²¹ jedenáct měsíců sloužil v armádě a byl dokonce lehce raněn. Vojenská správa nenasadila F. Splítku do přímých bojů, ale využila jeho technického vzdělání při kartografických pracích a jazykových znalostí při tlumočení. Jeho vojenská služba byla oceněna *křížem za chrabrost*.²² O válce v Hercegovině si ve svých pamětech poznamenal:²³

a 6/1 (výsledek zkoušky není uveden), fyzika – 7/2 a 7/2 (výsledek zkoušky není uveden), deskriptivní geometrie – 5/10 a 5/10 (výsledek zkoušky není uveden), mineralogie – 6/2 a 6/2 (výborná zkouška); ve školním roce 1876/1877 měl zapsány tyto předměty: matematika 1. ročník – 6/1 a 6/1, matematika 2. ročník – 6/1 a 6/1; deskriptivní geometrie – 5/10 a 5/10, grafická statika – 0/0 a 3/0, geometrie polohy – 3/0 a 0/0; politická aritmetika – 3/0 a 3/0 (jednalo se o volitelný předmět); pravděpodobnost a metoda nejmenších čtverců – 2/0 a 2/0 (jednalo se o volitelný předmět); jazyk anglický – 3/0 a 3/0 (jednalo se o volitelný předmět); jazyk ruský – 2/0 a 2/0 (jednalo se o volitelný předmět); jazyk srbochorvatský – 2/0 a 2/0 (jednalo se o volitelný předmět). Více o náplni předmětů viz *Přehled přednášek na Českém polytechnickém ústavu království Českého v Praze pro školní rok 1875–76 a 1876–77*.

¹⁸ Je velmi pravděpodobné, že se láska k bulharské kultuře u něho zrodila již v Hradci Králové, kde s ním studovalo několik Bulharů. Například roku 1876/1877 zde maturoval Vasil Atanasov Ivanov (1857–1942), pozdější ředitel střední školy ve Slivenu, a posléze ministr zemědělství Bulharského království.

¹⁹ Ve dnech 9. až 11. srpna 1877 rusko-bulharský oddíl o síle 6000 mužů pod vedením bulharského generála Nikolaje Grigorjeviče Stoletova (1834–1913) udržel pozice na průsmyku Šipka (1185 m n. m.) proti přesile tureckých vojsk vedených pašou Sulejmanem (1840–1892). Toto vítězství zabránilo příchodu tureckých posil do Plevna, které bylo pět měsíců obléháno ruským a rumunským vojskem. Turecký maršál Osman Núrí totiž soustředil v Plevně obrovské vojsko, které mělo napadnout ruskou armádu. Spojená rusko-rumunská vojska pod vedením generála Totlebena donutila dne 10. prosince 1877 pašu Osmana Núriho ke kapitulaci.

²⁰ V březnu roku 1878 byly v San Stefanu (Yesilköy u Istanbulu) podepsány mírové smlouvy, na jejichž základě byl vytvořen samostatný autonomní bulharský stát zahrnující Bulharsko, téměř celou Makedonii včetně Ohridu a část pobřeží Egejského moře. Na nátlak Velké Británie a Rakouska-Uherska byla san-stefánská smlouva v červnu 1878 v Berlíně revidována. V severním Bulharsku vzniklo Bulharské knížectví (hlavní město Sofie), v jižním Bulharsku vznikla Východní Rumelie (centrum Plovdiv), která byla samosprávnou tureckou provincií v čele s křesťanským guvernérem. Bulharským panovníkem byl v roce 1879 zvolen Alexander Battenberg (1857–1893, vládl 1879 až 1886), německý kníže a synovec manželky ruského cara Alexandra II. (1818–1881).

²¹ Trebině (též Trebinje) leží v jižní části Hercegoviny nedaleko od Dubrovníku, tj. nedaleko od hranic s Chorvatskem.

²² Více viz [Pe2], [Šo1] a [Šo2].

²³ Torzo rukopisu pamětí je uloženo v Ústavu pro etnografii a folkloristiku AV ČR v Praze.

Brzy na to pluk byl poslán zpět a část jeho zůstala ještě jako ochrana v zabraném území. V této části měl jsem to neštěstí zůstat i já, byv pověřen u štábu tlumočnictvím řeči srbochorvatské, již částečně jsem ovládal, an na pražské polytechnice jsem poslouchal přednášky o ní prof. Koláře ...

Pedagogická kariéra – učitel

Po návratu do Čech byl František Splítek roku 1879 jmenován učitelem na průmyslové škole v Čáslavi.²⁴ Nepodařilo se zjistit, co a v jakém rozsahu zde vyučoval, neboť škola nevydávala žádné výroční zprávy. Je však velmi pravděpodobné, že měl na starosti počítání, kreslení a rýsování, tedy předměty, které patřily k povinné náplni opakování. V Čáslavi také začal svoji literární činnost drobnými příspěvky do časopisu *Domácnost*.²⁵ I ve svém novém působišti se F. Splítek zajímal o dění v Bulharsku, jak poznamenal ve svých pamětech:

Po nedlouhém odpočinku přijav nabízené místo mi odborného učitele na měšťanské a průmyslové škole v Čáslavi, pozorně jsem sledoval další vývoj věcí na Balkáně po utvoření nových bulharských států a to tím více, an i na svých studiích v Praze měl jsem stálou příležitost stýkati se s bulharskými studenty, čímž mi byla dána možnost poněkud obeznámiti se s jejich řečí, mravy a obyčeji jejich národa. Mezi těmito studenty-entuziasty, rád si vzpomínám mimo jiné i na bývalého ministra-předsedu dr. St. Daneva.²⁶

Odchod do Bulharska

Na jaře roku 1880 obdržel František Splítek výzvu ministerstva osvěty Bulharského knížectví a výzvu ředitelství osvěty Východní Rumelie, aby se ucházel o místo středoškolského profesora v Bulharsku, resp. ve Východní Rumelii. Bulharská vláda mu nabídla místo na nově založeném chlapeckém gymnáziu v Sofii, tedy místo v hlavním městě. Obě nabídky získal díky svým dobrým známostem ze středoškolských a vysokoškolských studií.

František Splítek přijal nabídku bulharské vlády a v létě roku 1880 odjel do Vídně, kde se připojil ke skupině Bulharů, kteří se vraceli z vysokoškolských

²⁴ Ve státním okresním archivu v Kutné Hoře jsou dochovány jen neúplné archivní materiály vztahující se k průmyslové škole v Čáslavi. Z nich lze rekonstruovat jen velmi strohé informace. Dne 12. ledna 1873 byla v Čáslavi založena jednotřídní průmyslová škola pokračovací, která byla roku 1880 přeměněna na dvoutřídní a roku 1889 rozšířena o třetí ročník. Byla určena pro učně a zaměřovala se na opakování učiva triviální (hlavní) školy a hlubší technickou přípravu budoucích řemeslníků. Od poloviny 80. let 19. století na ni přicházeli absolventi měšťanské školy; měla charakter nynějšího učiliště. Více viz *Sborník k 20. výročí založení SPŠS v Čáslavi 1952–1972*, Kolín, 1972.

²⁵ Podařilo se identifikovat jen dvě krátké lyrické básně *Na horách* a *Na mechu*, které byly uveřejněny ve třetím čísle *Domácnosti* v květnu roku 1879 na stránkách 44 až 45 a které byly podepsány Fr. Splítek. Časopis *Domácnost* byl přílohou časopisu *Háj. Poučný a zábavný časopis pro myslivce a přátele přírody*, který vycházel v letech 1872 až 1886 v Krucemburku za redakce J. Wrbaty a J. Doležala. Měl tři přílohy – *Lověna*, *Domácnost* (obě od roku 1876) a *Rybářské listy* (od roku 1880).

²⁶ Torzo rukopisu paměti je nyní uloženo v Ústavu pro etnografii a folkloristiku AV ČR v Praze.

studií domů a měli sjednanou levnou dopravu po Dunaji. Ve Vídni se seznámil s Nikolou Pavlovičem, tehdy známým bulharským malířem, který byl zároveň předsedou učitelského výboru městského úřadu (*настоятелство*) ve Svištově. O svém rodném městě a jeho okolí vyprávěl tak krásně, že přemluvil Františka Splítka, aby odmítl jistou a dobře placenou nabídku ze Sofie a přijal místo ve Svištově. Současně mu slíbil jménem vedení města, že bude jmenován řádným středoškolským profesorem a ředitelem všech obecných a středních škol ve městě.²⁷ Slib po příjezdu do Svištova splnil.

Středoškolský profesor ve Svištově

Od školního roku 1880/1881 až do školního roku 1882/1883 František Splítek působil na reálné škole ve Svištově.²⁸ Učil takřka ve všech třídách matematiku, rýsování a kreslení. Podrobnější informace o jeho pedagogické práci se nepodařilo najít, neboť z osmdesátých let 19. století se nedochovaly výroční zprávy místní reálky.

Nepedagogická práce ve Svištově

Na počátku roku 1881 byl ve Svištově založen časopis *Просвещение. Ежемесячен вестник за родители, възпитатели и учители* [Osvěta. Měsíčník pro rodiče, vychovatele a učitele], který redigovali M. V. Jurkevič²⁹ a F. V. Splítek. Jeho první číslo vyšlo dne 30. ledna 1881. Měl se orientovat na výchovu, vzdělávání, povzbuzování vzdělanosti a popularizaci věd, měl být rádcem rodičům, vychovatelům i učitelům. Časopis se skládal ze čtyř základních rubrik: pedagogický, literární a kritický oddíl, oddíl správních nařízení. Jeho náplň byla pečlivě rozmyšlena a měla být velmi široká. Časopis chtěl poskytovat informace o učebnicích a odborné literatuře, metodách výuky a práci učitele, pedagogice, psychologii, rady o výchově, organizaci školní docházky, otiskovat odborné články pro další vzdělávání učitelů nižších škol, biografie významných bulharských vědců a umělců, úvahy o významu a smyslu vzdělávání, přehledy právě vydané krásné i odborné literatury, recenze učebnic a přehledy školních předpisů a nařízení. Časopis současně usiloval o rozvoj a krásu bulharského jazyka. Bez zajímavosti jistě není to, že hlavními redaktory byli cizinci.

Ambiciózní projekt se však nepodařilo uskutečnit. Časopis vycházel jen krátce, po pěti číslech byl zastaven pro nedostatek příspěvků, finančních

²⁷ V roce 1880 bylo ve Svištově šest škol; jedna chlapecká střední škola, jedna dívčí střední škola a čtyři obecné školy.

²⁸ Svištov ležící na pravém břehu Dunaje byl od počátku 19. století důležitým obchodním a dopravním uzlem, hlavním vývozním a dovozním místem pro střední Bulharsko a Rumunsko. Roku 1877 zde vstoupila na území Bulharska ruská armáda bojující proti Turkům. V osmdesátých letech 19. století byl důležitým kulturním i politickým centrem severního Bulharska.

²⁹ Michail V. Jurkevič (1852–1909) byl ruský válečný dopisovatel, který po ukončení bojů s Turky zůstal v Bulharsku. Pracoval jako středoškolský učitel, právník, spisovatel a publicista, redigoval a vydával nejrůznější časopisy. Více viz [PP], str. 300–304.

prostředků a odběratelů. Splátkovy články se nepodařilo identifikovat, neboť nejsou podepsány žádnou značkou.³⁰

Podobné úkoly, ale na podstatně vyšší úrovni, si předsevzal také český časopis *Athenaeum. Listy pro literaturu a kritiku vědeckou*, jehož první číslo vyšlo dne 15. října 1883. Jeho hlavním redaktorem byl Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937), který kolem sebe soustředil nadšenou redakční radu. Časopis se orientoval především na kritické zkoumání české kultury a vědy, zaměřoval se na filozofii, psychologii, náboženství, kulturní a politické dějiny, sociologii, etiku, estetiku a politiku. Teologické problematice se na stránkách časopisu věnoval profesor Klement Borový (1838–1897), právu a státním vědám profesor Albín Bráf (1851–1912), lékařství profesor Emerich Maixner (1847–1920), filozofii profesor August Seydler (1849–1891), technickým vědám profesori Karel Preis (1846–1916) a Antonín Vávra (1848–1928). Časopis vycházel v letech 1883 až 1894 a velmi kriticky se vyjadřoval k nejrůznějším odborným, kulturním i politickým otázkám (např. se angažoval v tzv. rukopisném boji). V roce 1894 v důsledku řady sporů a problémů zanikl. Jeho úlohu částečně převzal časopis *Čas* redigovaný Janem Herbenem (1857–1936).³¹

F. Splítek spolupracoval i mimo školu se svými kolegy, tj. s I. D. Šišmanovem,³² I. D. Ivanovem,³³ Carevnou Miladinovou,³⁴ M. V. Jurkevičem, Nikolou Živkovem³⁵ a Kamelijí Antonovnou Val'kovskou.³⁶ Dne 3. prosince

³⁰ Více viz [PP], str. 78 a 300–302, [Šo1] a [Šo2].

³¹ Časopis *Čas* byl založen jako čtrnáctideník roku 1886, o tři roky později se změnil na týdeník. V jeho redakční radě pracovali Josef Kaizl (1854–1901), Karel Kramář (1860–1937), T. G. Masaryk.

³² Ivan Dimitar Šišmanov (1862–1928) byl slavný bulharský literární historik, národopisec, politik, organizátor kulturního a společenského života. Po studiích na univerzitách ve Vídni, Jeně, Ženevě a Lipsku (zde získal doktorát filozofie) působil jako profesor na střední škole ve Svištově, v letech 1894 až 1903 byl profesorem srovnávacích dějin na univerzitě v Sofii, v letech 1903 až 1907 ministrem národní osvěty. Svými pracemi všestranně přispěl k prozkoumání bulharské hmotné i duchovní lidové kultury.

³³ Ivan D. Ivanov byl středoškolským profesorem, později pracoval jako ředitel národního divadla v Sofii.

³⁴ Carevna Miladinova, dcera Dimitara Christova Miladinova (1810–1862), slavného bulharského buditele a folkloristy, neteř Konstantina Christova Miladinova (1830–1862), bulharského básníka a folkloristy, byla výrazně ovlivněna jejich prací ve prospěch slovanského obyvatelstva v Makedonii a především jejich mučednickou smrtí. Její otec učil od roku 1858 v Makedonii, kde vymohl slovanskou liturgii pro slovanské obyvatelstvo a zřízení bulharských škol, čímž si znepráčetil poljanského biskupa Meletije. Roku 1861 byl obžalován z protitureckého povstání a uvězněn v Cařihradu. Konstantin v době uvěznění svého staršího bratra pobýval v Záhřebu, kde vydával jejich společnou sbírku bulharských národních písní (*Български Народни песни собрани од братья Миладиновци Димитрия и Константинина и издани од Константинина* [Bulharské národní písně sebrané bratry Miladinovci Dimitřarem a Konstantinem vydané Konstantinem], nakladatel A. Jakic, Záhřeb, 1861, 538 stran; sbírka obsahuje 674 písní). Okamžitě odjel do Cařihradu bratrovi na pomoc, oba však byli uvěznění a ve vězení otráveni. Carevna Miladinova byla velkou podporovatelkou slovanského obyvatelstva v Makedonii.

³⁵ Pedagog, spisovatel a později ministr osvěty.

³⁶ Rusko-polská šlechtička, která přišla do Bulharska za svými bratry bojujícími v rusko-turecké válce. Během války pracovala jako ošetřovatelka, později se v Bulharsku usadila

1882 po řadě porad založili spolek *Učitel'ská družba*, který chtěl oslovovat učitele, studenty a jejich rodiče i příznivce kulturního života ve Svištově.³⁷ Provolání o vzniku spolku, jeho stanovy a výzva k aktivní účasti na jeho činnosti byly otištěny dne 20. prosince 1882 v časopise *Народ* [Národ].³⁸ Předsedou spolku byl zvolen F. Splítek, správcem programu I. D. Šišmanov, pokladníkem K. A. Val'kovskaja, knihovníkem A. Katranova, hospodářem I. Vanov, revizory N. Živkov a S. Visokova. Spolek chtěl sdružovat všechny svištovské učitele a učitelky bez ohledu na jejich národnost a místo působení. Jeho hlavním cílem bylo zlepšovat podmínky pro učitel'skou práci, rozšiřovat ve městě povědomí o její důležitosti a náročnosti. Spolek každou neděli a ve svátky pořádal přednášky, jednou za měsíc divadelní představení. Kromě toho zřídil a provozoval první veřejnou čítárnu ve městě. Po prvním roce činnosti měl 34 aktivních členů a 162 pomocníků, knihovna uchovávala 310 knih a odebírala 37 časopisů. Podle archivních pramenů členové zorganizovali 5 literárních večerů a několik pěveckých večírků, předvedli také 14 pohádek.³⁹

Osobní život

Roku 1883 se František Splítek ve Svištově oženil se šlechtičnou a středoškolskou učitelkou francouzštiny Kamelijí Antonovnou Val'kovskou (1860–1921).⁴⁰ Její bohatá rodina nebyla sňatku s nemajetným učitelem příliš nakloněna, ale nakonec svolení dala.⁴¹ Ve šťastném a harmonickém manželství se narodily děti: syn Vladimír (1885–1907), dcery Ljuba (1884–1946) a Olga (1892–1962).⁴²

a stala se středoškolskou učitelkou francouzštiny na dívčí škole ve Svištově. Přes odpor rodiny se provdala za Františka Splítka.

³⁷ Více viz *Народ* [Národ], č. 47 ze 3. prosince 1882.

³⁸ Více viz *Народ* [Národ], č. 49 ze 20. prosince 1882.

³⁹ Více viz [PP], str. 78, [Ka], str. 57–59, [Šo1] a [Šo2].

⁴⁰ K. A. Val'kovskaja se narodila dne 4. června 1860 v Lepelskem Újezdě (tehdy Vitebská gubernie) v rusko-polské šlechtické katolické rodině. V Oděse studovala na tzv. ústavu šlechtičen a získala oprávnění k výuce jazyků na dívčích školách. Poznamenejme, že její bratr Alexandr byl plukovníkem ruské armády a pracoval ve Svištově v „komisi pro řešení poválečných událostí“. Její druhý bratr Vladislav byl také vojákem a mnoho let působil v ruské vojenské posádce v Ruščuku. Kamelije Antonovna prodělala roku 1917 rozsáhlý infarkt, po němž zůstala téměř paralyzována; zemřela po dlouhé nemoci roku 1921. Pochována byla v katolické části plovdivského centrálního hřbitova.

⁴¹ Podrobnosti o sňatku se nepodařilo vyhledat.

⁴² **Vladimír** se narodil v Soluni roku 1885, na podzim roku 1903 se zapsal jako řádný student „oboru strojního inženýrství“ na české technice v Praze (viz [Vf], str. LXXIV). Studoval zde čtyři roky; podle katalogů posluchačů české techniky řádně skládal zkoušky s výborným až dobrým prospěchem. Zajímal se o matematiku a fyziku, zapisoval si i odborné strojírenské a chemické předměty (více viz katalogy posluchačů 1903/1904 až 1906/1907, Archiv ČVUT, Praha). Ihned po svém příchodu do Prahy se zapojil do činnosti bulharského akademického spolku *Balgarska sedjanka*; dne 5. března 1904 byl zvolen členem kontrolní komise, dne 25. října 1904 se stal tajemníkem, dne 20. listopadu 1906 byl zvolen předsedou spolku a funkci vykonával do 16. března 1907. Ve spolku na pravidelných schůzích také přednášel (dne 23. března 1904 pronesl přednášku na téma *Ježíš a jeho život*, dne 29. října 1904 na téma *Dnešní proletářství*, dne 4. března 1905 na téma *Ideály výchovy*). Více viz zprávy o činnosti Bulharské sedjanky, fond SUA PP Vr/10/3, Bulharská sedjanka 1900–

1907, kartón č. 1924, Národní archiv České republiky. Poznamenejme, že Vladimír Splítek se dne 2. 11. 1906 dostal do konfliktu s policií. V německy psaném protokolu o zadržení se uvádí, že ve 3 hodiny ráno společně s dalším technikem Zdislavem Touškem z Královských Vinohrad házeli na Komenského náměstí kameny po nadporučíku Quido Kasperovi a poručíku Josefu Rennerovi (oba od pěšího pluku č. 73) a nadávali jim „chlapi“, přičemž J. Renner byl zasažen do nohy, za což oba byli předvedeni patrolou na ředitelství. Více viz Národní archiv České republiky, fond Policejní ředitelství v Praze, Präs. 6. 11. 1906, č. 111092. Vladimír Splítek zemřel 8. června 1907 během studií v Praze. V matrice zemřelých farního úřadu sv. Apolináře (matrika Z28 za roky 1904–1908, Archiv hlavního města Prahy) je uvedena jako příčina smrti *vulnus sklopetarium cordis* (střelná rána do srdce). Podle spisu policejního ředitelství se jednalo o sebevraždu (viz Národní archiv České republiky, fond Policejní ředitelství v Praze, policejní hlášení ze dne 9. 6. 1907 a závěrečný spis ze dne 4. 1. 1908, č. 06796). Z německy sepsaného policejního protokolu vyplývá: „Praha, 9. 6. 1907, Vladimír Splítek, narozený roku 1885 v Soluní v Makedonii, katolík, svobodný, bytem u hokynáře Františka Šedivého v Sokolské ul. 50, posluchač české techniky, byl včera ve dvanáct hodin nalezen ve svém bytě zastřelený ranou z revolveru do srdce. Sebevražedným motivem byl údajně nedostatek finančních prostředků. Jeho otec pocházející z Konecchlumí u Jičína se dlouhou dobu zdržuje v Bulharsku a je profesorem v Plovdivu. Bližší zprávy může podat jeho matka paní Splítková, bytem v Konecchlumí u Jičína, která je babičkou zemřelého a také jej ve studiích podporovala. Mrtvola byla po zákroku policejního obvodního ředitele nadstrážmistra Fahouna prohlédnuta policejním lékařem MUDr. Kalmusem a převezena v obecní truhle na německou patologii.“ Doplníme ještě pro úplnost, že Splítkovo bydliště spadalo pod tzv. domovskou faru u sv. Štěpána, ale v matrice zemřelých této fary nebyl učiněn povinný dodatečný zápis o jeho smrti. Navíc byl Vladimír Splítek zapsán v matrice římskokatolické fary, ač ve všech zápisech v katalech posluchačů české techniky v Praze uváděl, že je pravoslavného vyznání. Kromě toho zápis v matrice sv. Apolináře činí v porovnání se sousedními zápisy dojem nehotovosti, resp. kvapného záznamu v časové tísní. Vladimír Splítek byl pohřben dne 11. června 1907 na Olšanských hřbitovech. Řádný katolický smuteční obřad vedl kněz Josef Kudrna. Tato tragická událost neblaze poznamenala osud celé Splítkovy rodiny.

Ljuba (též Libuše) se narodila 2. ledna 1884 (některé prameny uvádějí i nesprávné datum 31. května 1887), v letech 1901 až 1904 studovala v Čechách hru na klavír a zdokonalovala se v českém jazyce, jak vyplývá z dopisů F. Splítka adresovaných Janu Vochočovi. (Dopisy jsou uloženy ve fondu Jan Vochoč, Státní okresní archiv v Litoměřicích se sídlem v Lovosicích.) Přípravovala se na dráhu klavírní virtuosky a navštěvovala též přednášky na filozofické fakultě české univerzity. V Praze bydlela u Anežky Čermákové-Slukové (1864–1947), která byla neteří české spisovatelky Karolíně Světlé (1830–1899), a vzdělávala se u vynikajícího klavíristy Karla Hoffmeistera (1868–1952), profesora pražské konzervatoře. Na klavír chodila cvičit k paní Josefině Náprstkové (1838–1907), která byla významnou představitelkou českého ženského emancipačního hnutí, a seznámila se s řadou českých a slovenských umělců a intelektuálů (např. sochař František Úprka (1868–1929), malíř Alois Kalvoda (1875–1934), malíř Stanislav Lolek (1873–1936), literární kritik František Xaver Šalda (1867–1937), spisovatelka Růžena Svobodová (1868–1920), novinář a spisovatel Jan Herben (1857–1936), novinář Bohumil Haluzický (1879–1957), astronom Milan Rastislav Štefánik (1880–1919)). Hluboké přátelství navázala se spisovatelem Antonínem Sovou (1864–1928). (Více o jejich vztahu viz H. Malířová: *Sofijské listky. II. O Ljubě Kasarové*, Eva 7(1935), č. 13 z 1. května 1935 a č. 14 z 15. května 1935; M. Černý: *Ljuba Splítková-Kasarová a Čechy (1884–1946) aneb in margine jedné nevydané juvenilie Věnceslavy Havlíčkové-Bechyňové (1920–2000)*, Homo Bohemicus, Sofie, 2003, č. 4, 5–24; V. Havlíčková: *Česká inspirace lyriky L. Kasarové*, Homo Bohemicus, Sofie, 2003, č. 4, 25–45; A. Sova: *Ivův román*, Melantrich, Praha, 1902.) Roku 1906 se provdala za advokáta a průmyslníka Christa Kasárova (1875–1944), v jejich manželství se narodila jediná dcera Ludmila (1907–1979), později provdaná Berlinová. Ljuba Splítková-Kasarová se věnovala překladatelské a spisovatelské práci. Do roku 1920 byla aktivní členkou plovdivského spolku *Постоянство*. Roku 1920 byla zvolena sekretářkou

Středoškolský profesor v Makedonii

Pod vlivem Carevny Miladinové a její lásky k Turky utlačovaným Bulharům v Makedonii se František Splítek v roce 1883 rozhodl odejít do Soluně, kde byl jmenován učitelem matematiky na nově otevřeném bulharském chlapeckém gymnáziu *sv. Kyrila a Metodije*.⁴³ Při této příležitosti podnikl delší cestu po

nově založeného spolku *Дружество Българо-Чехословашка взаимност в София* [Spolek bulharsko-československé vzájemnosti v Sofii], o tři roky později se stala i hlavní redaktorkou spolkové tříměsíční revue *Чехословашки обзор – Československý obzor*, od roku 1927 vedla spolkovou knihovnu. Ve spolku přednášela popularizačně vzdělávací přednášky, organizovala besedy, kulturní akce apod. Pravidelně přispívala do spolkového časopisu, informovala o kulturních a vzdělávacích aktivitách české menšiny v Bulharsku a o událostech v Čechách, psala též básně. Byla také velmi aktivní členkou bulharské kolonie v Bulharsku a spolku pro stavbu československého národního domu T. G. Masaryka v Sofii. Více o životě a díle Ljuby Kasarové viz *Касрова, Люба Сплитекова*, Речник на българската литература, 2 том Е–О, София, 1977, str. 196; V. Havlíčková-Bechyňová: *Básnířka a publicistka Ljuba Kasarová (K 40. výročí její smrti)*, Bulharsko 35(1986), č. 3, str. 12–13; J. Heidenreich: *Básnířka z boží milosti*, Lidové noviny, 1936, číslo z 6. 10. 1936; dále též [Če], [Jr], [Va]. Zajímavé osobní a rodinné materiály jsou uloženy ve fondu *Люба Сплитекова-Касрова* [Ljuba Splítková-Kasarová] (fond 1216K) v archivu Централен държавен архив София [Ústřední státní archiv v Sofii].

Olga se narodila dne 9. ledna 1892 v Gabrovu. S výborným prospěchem studovala na dívčím gymnáziu v Plovdivu. Po maturitě v roce 1909 odešla na univerzitu do Lipska, kde se věnovala filologii. Univerzitní studia však nedokončila, neboť se po vypuknutí první balkánské války v roce 1912 na naléhání rodiny vrátila do Bulharska. Krátce po příjezdu domů začala pracovat přímo na frontě jako zdravotní sestra. Od této doby byla činná v Bulharském červeném kříži. Roku 1918 se provdala za důstojníka Konstantina Ludvíka Lukáše (1890–1945), syna českého středoškolského profesora chemie, matematiky a rýsování Ludvíka Lukáše (1859–1902), který byl Splítkovým přítelem již ze studií a dlouholetým kolegou na plovdivské škole. Obě rodiny se pravidelně navštěvovaly. Po sňatku se Olga věnovala rodině a výchově dětí, syna Ljubena (1918–1986) a dcery Naděždy (nar. 1924), dobročinným, vzdělávacím a překladatelským aktivitám. Do bulharštiny přeložila *Broučky* Jana Karafiáta (kniha vyšla roku 1939 v Sofii pod názvem *Светулка*) a *Babičku* Boženy Němcové (kniha vyšla roku 1947 v Sofii pod názvem *Бабичка. Картини из селския живот*). Poznamenejme, že K. L. Lukáš zastával řadu důležitých funkcí v bulharské armádě, v generálním štábu, na vojenské akademii a na ministerstvu obrany. Roku 1940 byl jmenován armádním generálem. O pět let později byl „Národním soudem“ odsouzen k trestu smrti a dne 15. března 1945 popraven. Olga Splítková-Lukášová zemřela v Sofii dne 20. dubna 1962.

⁴³ Soluň (dnes druhé největší město Řecka) patřila ve druhé polovině 19. století Turecku a byla hospodářským a kulturním centrem Makedonie, důležitým železničním uzlem a strategickým námořním přístavem na spojnici severo-východní a západní Evropy. Žila zde početná bulharská, řecká, turecká, rumunská, srbská a židovská menšina, z čehož pramenila řada kulturních i politických problémů. Navíc byla oblast centrem zájmu Ruska, Německa, Rakouska-Uherska a Turecka. Vedla se o ni dlouhá diplomatická jednání. Podle původních dohod ze San Stefana připadla Bulharsku, po berlínském kongresu zůstala Turecku, které povolilo omezenou správu evropských diplomatů. Toto rozhodnutí se ukázalo fatální chybou a mělo nedozírné následky pro osud Evropy. Bulharská kultura a školství zde byly více méně trpěny i proto, že byly velmi silně podporovány Bulharským knížectvím. Od jeho vzniku se Bulhaři snažili získat rozsáhlá území Makedonie a Thrácie, kde bylo silné bulharské osídlení. Roku 1885 při bojích za sjednocení vlastní země Bulharsko rezignovalo na připojení Makedonie k nově vzniklému bulharskému státu, čímž patrně definitivně ztratilo šanci na vytvoření velkého království. Roku 1897 vypukla řecko-turecká válka, jejímž cílem bylo odtržení Makedonie od Turecka. Okolní státy (Bulharsko a Srbsko) však do války nevstoupily

jižním Balkánu. Odjel do Cařihradu, kde navštívil exarchu Josifa,⁴⁴ který ho jmenoval řádným profesorem v Soluni, předal mu podrobné instrukce k jeho poslání v Soluni a současně mu ukázal vzorovou školu⁴⁵ zřízenou při exarchii.⁴⁶

O složité situaci v Soluni si F. Splítek ve svých pamětech poznamenal:

Berlínský kongres vrazil mezi oba národy klín, jež vytrhlo až poválečné uspořádání Evropy: Při všech těchto nesnázích přišla ještě jiná, a to z příbuzenské srbské strany, neboť Srbové, ztrativše v důsledku Berlínského kongresu r. 1878 všechnu naději na připojení Bosny a Hercegoviny, obrátili všechnu svoji pozornost na Makedonii, předstírajíce, že slovanské tamní obyvatelstvo není bulharské, nýbrž srbské se zvláštním jeho nářečím. Nešťastná tato myšlenka, nespočívající na pravdě, jak sám za svého 5letého působení na bulharském gymnáziu v Soluni jsem se přesvědčil, vyvolala v bulharském národě veliké roztrpčení, an jí mařeny byly všechny bulh. kulturní podniky ohledně zvelebování bulh. škol, kostelů, čítáren, vydávání knih a časopisů, a tím mezi oběma slovanskými národy se otevřela hluboká propast, která i do dnešního dne hluboko zeje, a to, bohužel, k radosti a prospěchu cizích, Slovanstvu nepřejících, jak států, tak i různých jedinců. ...⁴⁷

V Soluni F. Splítek vyučoval od školního roku 1883/1884 do školního roku 1887/1888. Učil matematiku, deskriptivní geometrii, rýsování, někdy i fyziku; týdně míval 26 hodin. Kromě toho spravoval kabinet modelů pro výuku deskriptivní geometrie, pomáhal se zařizováním fyzikálního kabinetu a zřizováním kabinetu chemického, pro žáky konal četné a zajímavé pokusy, které řecké i turecké školní inspekce oceňovaly. Jako vynikající pedagog byl bulharským exarchiátem v Cařihradu jmenován inspektorem bulharských

a válka nepřinesla žádné řešení. Roku 1899 byl v Sofii vytvořen zvláštní výbor, který začal připravovat osamostatnění Makedonie a následné připojení k Bulharsku. Byla nastolena cesta anarchie, atentátů, krádeží, vyvolávání nepokojů tak, aby situaci musela řešit Evropa. V letech 1902 až 1908 evropští diplomaté vedli nekonečně dlouhé neúspěšné diskuse o osudu Makedonie. Bylo navrženo mnoho řešení (připojení k Bulharsku, rozdělení mezi okolní křesťanské státy, vyhlášení nezávislosti apod.), ale žádné nebylo realizováno. Roku 1912 byla rozpoutána válka proti Turecku, kterou vedlo Bulharsko v koalici se Srbskem, Řeckem a Černou Horou. Soluň a její okolí připadla Řecku jako hlavní válečná kořist. Krátce na to mezi vítěznými státy došlo ke sporům o územní zisky. Ty vyvolaly roku 1913 tzv. druhou balkánskou válku, ve které stálo Bulharsko proti bývalým spojencům a po prohře ztratilo většinu získaného území.

⁴⁴ Roku 1870 byla bulharská církev oddělena od patriarchy cařihradského a do jejího čela byl postaven metropolita bulharský neboli bulharský exarcha, který sídlil v Ortaköi na Bosporu nedaleko Cařihradu. Prvním exarchou byl v letech 1872 až 1877 Anthim (1816–1888), od roku 1877 až do roku 1915 byl druhým exarchou Josif I. (1840–1915), vlastním jménem Jovčev Lazar, původně metropolita lovečský.

⁴⁵ Školu vedl Maxim Pelov, pozdější metropolita plovdivský, arcibiskup Methodij Kusevič a A. P. Šopov (1855–1922), pozdější etnograf a spisovatel. Prohlídka školy prý udělala na F. Splítku velký dojem.

⁴⁶ Více viz [PP], [Šo1] a [Šo2].

⁴⁷ Torzo rukopisu paměti je nyní uloženo v Ústavu pro etnografii a folkloristiku AV ČR v Praze.

nižších škol ve Vodenu⁴⁸ (1886) a ve Skopji⁴⁹ (1887).⁵⁰

O soluňské bulharské škole, na které působil a na kterou byl hrdý, si do deníku zapsal:

... Bulharské chlapecké gymnázium, na kterém jsem po 5 let působil (od r. 1883/4 – 1888/9) bylo založeno r. 1882 jako rozšíření zdejší obecné školy, udržované bulharskou církevní obcí; o počáteční udržování jeho prozatím se staral bývalý gubernátor Východní Rumelie Aleko Bogoridi, při pomoci sebraných darů, jak od vlastenecky cítících Makedonců, tak i různých kulturních spolků a některých soluňských boháčů (Modiano), později úplnou jeho správu a udržování vzal na sebe cařihradský exarchát. Gymnázium mělo svou dosti obsáhlou dřevěnou budovu s velkým sálem a dvorem, ohrazeným vysokou zdí, před jejíž vraty na stráži stávali statní Albánci v malebném kroji; mělo dobře vedené kabinety s moderními školskými pomůckami a učitelstvo jeho stálo na své výši a sebevědomě a svědomitě činilo své povinnosti; žactva bylo něco přes 300, kteří pocházeli z různých míst Makedonie. ...

Gymnázium mělo prestiž, podle Františka Splítka si je chodili prohlížet Turci a cizinci, jak napsal v pamětech:

... mezi hosty byl i tehdejší zástupce vlády sultánské, vládnyj a spravedlivýj "valija" (gubernátor) Galib paša, aby se ponaučil na našich [bulharských] školních pomůckách.

... Avšak nejen místní inteligence, ale i cizinci přicházející do Soluně neopomýjeli navštívit bulharské gymnasium. Tak např. prof. Weigand,⁵¹ a bývalý ministerský předseda srbský Novakovič na své cestě do Cařihradu. Poslední příliš mnoho se interesoval o národnost a rodiště žáků, pročez tu bylo dovoleno vyptávat se na ně. Tak když se jednoho vyptával odkud je, týž mu odpověděl bulharsky, že je z Kumanova (blíže srbské hranice v Skopsku), načež Novakovič se ho tázal, proč neodpovídá srbsky, když v Kumanově jsou Srbi. Žák opařenému ministrovi slušně odpověděl bulharsky, že u nich jsou jen Bulhaři.⁵²

Pro své soluňské žáky F. Splítek připravil a vydal dvě učebnice *Аритметика. За долните класове на средните учебни заведения и главните мъжки и девически училища, I. степен с 1500 задачи* [Sp1]⁵³ a *Геометрия с чъртание в четире степени. I. степен геометрически образци в равнина*

⁴⁸ Nevelké město ležící asi 78 km severozápadně od Soluně bylo osídleno Turky, Bulhary, Makedonci a Řeky.

⁴⁹ Dnes hlavní město Makedonie, v 19. století bylo centrem turecké provincie v Makedonii a důležitým obchodním a železničním uzlem na spojnici Soluň – Bělehrad. Osídleno bylo Srby, Bulhary, Turky, Albánci a Řeky. Bylo sídlem řady evropských konzulátů, římskokatolického arcibiskupa a bulharského biskupa.

⁵⁰ Více viz [PP], [Kg], [Šo1] a [Šo2].

⁵¹ Gustav Weigand (1860–1930) byl německý jazykovědec a etnograf. Působil jako profesor na univerzitě v Lipsku, kde založil institut rumunského jazyka. Věnoval se balkanistice, napsal mluvnice albánštiny, bulharštiny a rumunštiny, sestavil rumunský jazykový atlas.

⁵² Torzo rukopisu paměti je nyní uloženo v Ústavu pro etnografii a folkloristiku AV ČR v Praze.

⁵³ Aritmetika. Pro nižší třídy středních škol a hlavní chlapecké a dívčí školy, 1. stupeň

*u техното орнаментално чртание*⁵⁴ [Sp2], které byly v Soluni používány po více než dvacet let.

Vzhledem k velmi nuzným poměrům bulharských studentů v Makedonii, zdarma ubytoval talentované studenty ve svém domě, pomáhal jim získat stipendia a dary tak, aby mohli studovat. Kromě toho ve svém domě zřídil učitelskou i žákovskou knihovnu.⁵⁵ A. V. Šourek o jeho postavení v Soluni napsal:

Soluňští žáci učinili naň dojem skromností, pracovitostí a patriotismem, učitelé pak svou obětavostí a ideálností, jakož i vzorným chováním se ve středu jařma tureckého a fanatismu řeckého. Každý z učitelů měl více, než patřilo hodin, sám Splítek měl 26 hodin týdně, vyučuje různým předmětům; arithmetické geometrii, algebře, rýsování, anal. geometrii a deskriptivě, přitom byl správce fyzického a chemického kabinetu. Ku svým žákům počítá býv. ministra A. Liapčieva, Apostolova, Leževa, K. Stojanova a mnoho jiných. Rád si vzpomíná svých kollegů: Trajko Kytančeva, Grig. Pärličeva, otce Ilar. Penčeva – nynějšího neurokopolského vladyky a ředitele Kandilarova. ([Šol], str. 105)

Prostřednictvím své ženy se F. Splítek seznámil s celou řadou důležitých lidí, Bulharů, Rusů, Turků i Řeků. Stal se osobním přítelem ruského konzula Jastrebova⁵⁶ a později i ruského diplomata Girse,⁵⁷ stýkal se se zahraničními diplomaty a představiteli turecké správy, cestoval po celé Makedonii a Svaté Hoře (Athosu),⁵⁸ kde navštěvoval mnicha Sávu.⁵⁹ František Splítek se s ním

s 1500 úlohami, Plovdiv, 1885, 136 stran. Jednalo se o přepracovanou, doplněnou a podstatně rozšířenou verzi bulharského překladu třetího vydání české učebnice aritmetiky středoškolského profesora Václava Starého (1842–1920). Český originál vyšel roku 1875 v Praze v nakladatelství B. Tempsky pod názvem *Arithmetika pro nižší třídy gymnasií a reálných gymnasií*; Starého učebnice aritmetiky pro různé typy a stupně středních škol byly v Čechách vydávány až do prvního desetiletí 20. století.

⁵⁴ Geometrie s rýsováním ve čtyřech stupních. I. stupeň geometrické obrazce v rovině a jejich ornamentální rýsování, Plovdiv, 1886, 106 stran + 163 obrázků, 1 chromatická tabulka.

⁵⁵ Pravděpodobně díky kontaktům a majetku Splítkovy ženy žila rodina ve velkém, dobře zařízeném domě v centru města hned naproti gymnáziu.

⁵⁶ Ivan Stěpanovič Jastrebov (1839–1894) po studiích na akademii v Kazani byl ruským konzulem v srbském Prizrenu a generálním konzulem v Soluni. Je autorem několika časopiseckých prací o srbské kultuře, samostatně vyšla jeho studie nazvaná *Obyčaji i písní tureckých serbov v Prizreně, Ipekě, Moravě i Dabrě*, Petrohrad, 1889.

⁵⁷ Nikolaj Karlovič Girs (1820–1895) byl významný ruský státník a diplomat, ochránce ruských zájmů v tzv. bulharské otázce v letech 1885 až 1887.

⁵⁸ Tzv. mnišský stát nacházející se ve východní hornaté části poloostrova Chalkidické na rozloze asi 321 km². Původně byl pod tureckou ochranou, od roku 1913 je samosprávným územím Řecka. V 80. letech 19. století zde bylo 20 pravoslavných klášterů (17 řeckých, 1 ruský, 1 bulharský, 1 srbský) s cca 5000 mnichy a 2000 světskými pracovníky. Athos se výrazně zasloužil o rozvoj bulharského, srbského a ruského písemnictví. V době turecké nadvlády byl důležitým kulturním a vzdělávacím centrem balkánských pravoslavných Slovanů. V Čechách však ještě na konci 19. století nebyl příliš známým místem. Přehlednou a poutavou knihu o Athosu napsal Sáva Chilandarec, vyšla pod názvem *Knihla o Svaté Hoře Athonské* v Praze roku 1911.

⁵⁹ Sáva Chilandarec (1837–1912), vlastním jménem Slavibor Breüer, kutnohorský rodák

poprvé setkal v roce 1884, v roce 1886 u něho na Chilandaru pobýval několik dnů, jak dokládá Sávova korespondence s profesorem Josefem Kalouskem (1838–1915) z léta roku 1899.⁶⁰ Sáva patřil mezi dobré Splítkovy přátele, kteří navštěvovali jeho rodinu v Soluni, jak dokládá úryvek ze Splítkových pamětí:

Nejčastěji však nás návštěvou poctívali dva mniši: otec Makarij z ruského metochu sv. Pantelejmona, bývalý to kozák z Kavkazu, který zastával též nějaký úřad v ruském konzulstvu, a známý český botanik, otec Sava Hilendárský. Tito vždy přinášeli dětem, ano i nám starším, nějaký dárek (obrázky svatých, buď tištěných aneb ze dřeva cypřišového opracovaných, vyřezávaných ze dřeva lžic, nožů, růženců a škrabaček), pracovaný od mnichů svatohorských. Zvláště otec Sava vždy býval rád, mohl-li si pohovořit s krajanem, požalovati se aneb pochlubiti se svou prací ve sbírání květin, a jež bývalo mu prý vždy nejpríjemnější zábavou v ukrácení času v jeho teskné svatohorské samotě; on vždy býval oděn černým hrubým rouchem, mnišskou taktěz hrubou „kulimjavkou“⁶¹ (čepicí), kterou vždy s hlavy snímal a pod kterouž se odkrývalo jeho vysoké čelo s prořídilým a prošeďivějším dlouhým vlasem. Moje žena ráda ho hostívala různými pochoutkami (ano i nepostními) a trochem koňaku a vína, takže dosti často se rozveselíval a pepřival svoje rozpravy o různých příhodách, přičemž obyčejně jazyk jeho ještě více kobrtal než obyčejně, neboť on měl závalu, že trochu koktal. Při tom všem nikdy jsem z něho nemohl vystihnouti příčinu jeho odloučení se od světa a jeho teskného asketického života svatohorského; on neopustil Svatou Horu Athonskou ani tehdy, když za velmi výhodných podmínek mu bylo předkládáno, aby se dal posvětit za pravoslavného biskupa pro pravoslavné Čechy na Volyni v Rusku. Týž byl náruživým sběratelem květů, jak z Athonu, tak i z Makedonie, které posílal zčásti prof. Čelakovskému a zčásti prof. Velenovskému, jenž za pomoci na g. Stribori založil v Sádovu Zemědělskou školu (1885), vydal velké dílo o bulharské flóře pod názvem „Flora Bulgarica“. Mnohokrát mne zval, bych ho navštívil na Sv. Hoře, což také jsem mu slíbil a také i vyplnil, a to hlavně za pomoci výše upomenutého ruského mnicha, otce Makarije, z ruského Pantelejmonského monastýru.⁶²

se po studiích věnoval v Čechách výchově opuštěných dětí. Roku 1877 se vystěhoval do Srbska, kde pokračoval ve výchovných aktivitách a propagaci vegetariánství. Roku 1881 odešel na Athos a vstoupil do Chilandarského kláštera, kde se o rok později stal mnichem a přijal jméno Sáva. V klášteře se věnoval katalogizaci knihovny, psaní příspěvků o historii kláštera a životě v něm, o historii Athosu a rostlinstvu na něm, vegetariánství apod. Poznamenejme, že Chilandarský klášter byl založen ve 12. století srbským županem Štěpánem Nemanjem († 1199) a jeho synem sv. Sávou. Patřil mezi pět nejdůležitějších athoských klášterů. Více o Sávovi a jeho působení na Chilandaru viz M. Černý: *Receptce literárního díla českého mnicha na Chilandaru otce Sávy a nový zájem o jeho osobnost v Srbsku*, Slavia 69(2000), str. 289–311, M. Černý: *Athos českýma očima v moderní době*, Litteraria humanitas 10(2001), str. 19–47, M. Černý: *K vydávání archivní pozůstalosti Sávy Chilandare*, Slavia 74(2005), str. 39–64, M. Černý: *Slavibor Breüer alias Sáva Chilandarec (1837–1912) v dokumentačních materiálech z českých archivů (s bibliografickým soupisem jeho prací a pozůstalosti)*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор 70(2004), свеска 1–4, Београд, 2005, str. 365–398.

⁶⁰ Korespondence je uložena v Archivu Národního muzea ve fondu Sáva Chilandarec.

⁶¹ Správně má být „kamilavkou“; kamilavka je vysoká válcovitá černá mnišská čepice.

⁶² Torzo rukopisu pamětí je uloženo v Ústavu pro etnografii a folkloristiku AV ČR v Praze.

Během četných cest se detailně seznámil s životem v oblasti Soluně, Skopje, Velesu, Ochridu a Bitoly. Jako pověřenec školského oddělení bulharského církevního exarchátu procestoval skoro celou Makedonii. Díky svým četným cestám a významným ochráncům shromáždil mnoho cenného etnografického materiálu a stal se předním znalcem bulharské a makedonské kultury.⁶³

František Splítek si za svého působení v Makedonii, ale i později, vedl podrobný deník, který přetvořil do svých rozsáhlých pamětí.⁶⁴ Paměti nazvané *Před padesáti léty na Balkáně (1878–1915)* koncipoval pravděpodobně od konce první světové války až do své smrti, psal je česky a předpokládal, že budou vydány v Čechách. Proto je doplnil velmi podrobným poznámkovým aparátém, výstřížky z dobových bulharských novin a výkladem událostí a jevů, které byly v Bulharsku dobře známé, ale které byly nesrozumitelné čtenářům v zahraničí. Značnou pozornost věnoval topografii Bulharska a Makedonie, etnické a etnografické problematice výše uvedených oblastí, vztahu mezi jednotlivými národnostmi zde žijícími, bulharskému, tureckému a makedonskému školství, jejich organizaci, učitelům a významným osobnostem, kulturním a politickým událostem.

Splítkova žena Kamelija Antonovna v Soluni pracovala jako učitelka francouzštiny na bulharské dívčí škole. Sepsala a vydala učebnici francouzského jazyka *Учебник по френски език (В три отделни степени и с особена читанка)*,⁶⁵ kterou doplnila čítankou.

Po roce 1885 se však Splítkovo postavení v Soluni začalo zhoršovat. Hlavní příčinou byla pomluva, že pracuje proti turecké vládě a že obdržel rakouské vojenské vyznamenání za boj proti Turkům, které mu mělo být předáno v budově gymnázia.⁶⁶ Byla sestavena vyšetřující komise, která pečlivě sledovala Splítkovy hodiny fyziky. F. Splítek při jedné takové „nenadálé kontrole“ ironicky obrátil pozornost žáků i komisařů na malý elektrický spotřebič (baterii) s podotknutím, že takový malý přístroj může ostřelovat nepřátelské linie a ochraňovat vlastní vojáky. Členové komise se zastyděli a opustili školu. Otevřené pomluvy a kontroly ustaly, ale podezření a nedůvěra řeckých i tureckých úředníků zůstaly.⁶⁷

V roce 1888 F. Splítek Soluň opustil, neboť byl jmenován profesorem na chlapeckém klasickém a reálném gymnáziu v Sofii. Při jeho odjezdu z Makedonie došlo ke konfliktu na hranicích a turecká kontrola zabavila značnou

⁶³ O Splítkově přínosu k etnografii viz např. [Ro1] a [Ro2].

⁶⁴ Torzo rukopisu pamětí je nyní uloženo v Ústavu pro etnografii a folkloristiku AV ČR v Praze. Rukopis je psaný tužkou na malých kouscích papíru, je dobře čitelný. Obsahuje též krátké bulharské pasáže. Poprvé byl částečně zpracován v 80. letech 20. století v člancích [Ro1] a [Ro2].

⁶⁵ Učebnice francouzského jazyka (Ve třech rozdílných stupních a se základní čítankou), Soluň, 1888, 103 stran.

⁶⁶ Připomeňme, že pomluva měla reálný základ, neboť F. Splítek bojoval v roce 1879 v Hercegovině a za zásluhy obdržel *kříž za chrabrost*.

⁶⁷ Více viz [PP], str. 79.

část jeho majetku (jeho obrovská knihovna, sbírka map, fyzikálních přístrojů a především nedocenitelná etnografická sbírka nesměly opustit zemi).⁶⁸

Střední škola v Sofii

V září roku 1878 byla sestavena zvláštní komise pro založení první sofijské chlapecké střední školy, která měla poskytovat úplné středoškolské vzdělání studentům z hlavního města Bulharského knížectví a jeho nedalekého okolí. V prvních dvou ročnících byla výuka slavnostně zahájena dne 7. ledna 1879; vzhledem k velkému počtu zájemců (76 žáků) byla v prvním ročníku zřízena paralelka. Na školu však přicházeli studenti, kteří neměli dostatečné předchozí vzdělání,⁶⁹ přesto pedagogický sbor pod vedením ředitele G. Stamenova nasadil od prvopočátku dosti vysokou laťku a na požadavcích neslevil. Ukázalo se, že to byla dobrá volba, neboť se sofijské gymnázium brzy stalo vyhledávanou školou poskytující výborné vzdělání.⁷⁰ Od devadesátých let patřila první sofijská střední škola mezi prestižní a největší bulharské školy.

Ve školním roce 1883/1884 bylo gymnázium přeměněno na úplnou sedmiletou školu a konaly se na něm první maturitní zkoušky, které úspěšně složilo sedm studentů. Od školního roku 1886/1887 byla výuka rozdělena na dvě oddělení; první poskytovalo klasické gymnaziální vzdělání, druhé vzdělání odpovídající realce. Od školního roku 1887/1888 byl ministerským nařízením č. 215 ze dne 5. června 1887 při gymnáziu zřízeno zvláštní jednorozční kurz pro přípravu učitelů „trojtřídních škol“, na němž začali vyučovat nejlepší gymnaziální profesori. O rok později bylo při škole ministerským nařízením č. 5639 ze dne 8. září 1888 otevřeno speciální historicko-filozofické oddělení Vyššího pedagogického kurzu, na kterém opět převzali výuku gymnaziální profesori. Roku 1889 se Vyšší škola osamostatnila a proměnila se v první bulharskou vysokou školu.⁷¹

Středoškolský profesor v Sofii

Dne 7. listopadu 1888 byl František Splítek jmenován řádným profesorem na prvním chlapeckém klasickém a reálném gymnáziu v Sofii, kde měl původně

⁶⁸ Více viz [PP], [Šo1] a [Šo2].

⁶⁹ V materiálech školy se píše, že nově příchozí žáci nebyli schopni napsat dva řádky bulharského diktátu bez chyby, že měli problémy se zvládnutím základních aritmetických operací. V prvním roce školy postupové zkoušky do druhého ročníku zvládlo jen 26 žáků, 3 museli zkoušku opakovat (neuspěli), 4 nebyli ke zkoušce připuštěni vůbec a 30 si po neúspěšné zkoušce nuceně zopakovalo první ročník.

⁷⁰ Počet studentů od osmdesátých let narůstal, například roku 1897/1898 na škole studovalo 1376 studentů. Proto byla vyvíjena snaha založit druhé sofijské gymnázium, což se povedlo od školního roku 1903/1904. I přesto v tomto školním roce na prvním gymnáziu ve 26 třídách studovalo 861 žáků a učilo 48 profesorů; výuka probíhala ve 2 školních budovách, které byly vybavené speciálními učebnami pro fyziku, přírodopis, rýsování, chemii a jazyky, profesorskou a studentskou knihovnou.

⁷¹ O historii školy viz *Юбилеен сборник на I. софийската държавна мъжка гимназия*, Държавна печатница, София [Jubilejní sborník I. sofijského státního chlapeckého gymnázia, Státní tiskárna, Sofie], 1904.

nastoupit již roku 1880. Ačkoli na gymnáziu působilo několik českých profesorů (např. J. Brožek, V. Šak, H. Škorpil) a ve městě žila velmi aktivní a početná česká menšina, F. Splítkovi se v Sofii vůbec nelíbilo. Na vlastní žádost se dne 1. října 1889 nechal přeložit na gymnázium do Gabrova.⁷²

Střední škola v Gabrovu

Střední škola v Gabrovu⁷³ byla nejstarší necírkevní bulharskou střední školou; založena byla Vasilem Evstatievem Aprilovem (1789–1847)⁷⁴ dne 2. ledna 1835 jako jednotřídní městská škola a financována byla zakladatelem, Nikolou Christovem Palauzovem (1821–1899)⁷⁵ a Vasilem Raskevem. Výuka na ní začala od školního roku 1835/1836, od roku 1840 při ní fungovala velká knihovna. Od padesátých let 19. století byla postupně rozšiřována na dvou, resp. troj, resp. čtyřtřídní školu, na které učili vzhledem k nedostatku bulharských kvalifikovaných učitelů především učitelé z Ruska. Na počátku 70. let 19. století přicházejí do Gabrova první v zahraničí vzdělaní Bulhaři (např. R. Karolev, I. Gjuzelev a P. Genčev), kteří postupně přebírají výuku i vedení školy. Gabrovská škola výrazně přispívá ke zvýšení gramotnosti a stává se v Bulharsku pojmem a vzorem i přes značnou nepřízeň turecké správy. Postupně dochází k jejímu rozšiřování, zkvalitňování výuky, zvyšování náročnosti, narůstání počtu učitelů a žáků. Od školního roku 1874/1875 je přeměněna v klasické sedmitřídní gymnázium a v létě roku 1875 opouštějí její brány první maturanti vzdělaní v Bulharsku.⁷⁶ Roku 1889 získává oficiální jméno Aprilovské gymnázium (česky bychom spíše řekli Aprilovovo).⁷⁷

Stredoškolský profesor v Gabrovu

Od školního roku 1889/1890 do školního roku 1890/1891 František Splítek učil geometrii na tzv. Aprilovově gymnáziu v Gabrovu. Nebyl zde rozhodně prvním Čechem, například v letech 1881 až 1885 učil matematiku na gabrovské škole český profesor Jan Němec.⁷⁸ Podrobnější informace o Splítkově pedagogické práci se nepodařilo zjistit, neboť škola vydávala výroční zprávy až

⁷² Více viz [PP], [Šo1] a [Šo2].

⁷³ Průmyslové město na řece Jantře při severním úbočí pohoří Stará planina, v letech 1877 až 1878 bylo centrem ruského vojska bojujícího o nedaleký průsmyk Šipka.

⁷⁴ Vasil Evstatiev Aprilov byl bulharský pedagog a mecenáš. Po studiích v Moskvě a Brašově studoval medicínu na univerzitě ve Vídni, od roku 1811 byl úspěšným obchodníkem v Oděse. Od třicátých let 19. století žil v Gabrovu. Budoval školu, podporoval vzdělávací aktivity a sbíral bulharské lidové písně.

⁷⁵ Nikola Christov Palauzov byl bulharsko-ruský novinář, politik a aktivní účastník bulharských bojů proti Turkům. Studoval v Gabrovu a na univerzitě v Oděse, kde získal ruské občanství. Byl prezidentem bulharské správní rady v Oděse, překládal z ruštiny do bulharštiny články pro noviny vycházející v Oděse a Cařihradu.

⁷⁶ V prvním maturitním ročníku maturovalo 5 žáků, v letech 1874/1875 až 1924/1925 maturovalo 2075 žáků.

⁷⁷ Více o historii školy a města viz [Co], [Jb] a [Js].

⁷⁸ Více viz [Js], str. 37–39.

od školního roku 1896/1897.⁷⁹ Dne 1. ledna 1891 byl F. Splítek jmenován profesorem matematiky na chlapeckém gymnáziu v Plovdivu.⁸⁰

Střední škola v Plovdivu

Kořeny střední školy sv. Kyrila a Metodije v Plovdivu sahají až k roku 1834, kdy byla založena plovdivská eparchiální škola, na níž byla výuka zahájena od školního roku 1834/1835. Tato nevelká škola byla jednou z prvních škol v jižním Bulharsku, která poskytovala od konce třicátých let 19. století nižší středoškolské vzdělání v bulharštině. Od sedmdesátých let se postupně rozšiřovala na trojtřídní a čtyřtřídní školu. Roku 1878/1879 byla změněna na chlapecké státní gymnázium, které bylo od školního roku 1880/1881 doplněno o pátý a od následujícího roku o šestý ročník reálky. Ve školním roce 1882/1883 bylo přeměněno na úplnou sedmitřídní školu se dvěma odděleními; první poskytovalo vzdělání reálné a připravovalo absolventy ke studiu na technikách, druhé dávalo vzdělání klasické a umožňovalo absolventům studovat na školách klasického univerzitního zaměření. Osmdesátá léta 19. století byla obdobím rozkvětu této školy, neboť na ni přišli dobře připravení učitelé z Čech a Ruska, zvětšoval se počet studentů,⁸¹ zlepšovalo se vybavení školy (knihovna, laboratoře, školní sbírky apod.) a začali přicházet první, v zahraničí vycvičení bulharští učitelé.⁸²

Středoškolský profesor v Plovdivu

Od školního roku 1890/1891 do školního roku 1914/1915 František Splítek učil na státním plovdivském chlapeckém gymnáziu⁸³ deskriptivní geometrii a rýsování; týdně míval 16 až 21 hodin a pravidelně býval i třídním učitelem. Na jeho příchod do Plovdivu vzpomínal ve 30. letech 20. století N. A. Bučkov v článku *Математика и математичи*:⁸⁴

В началото на седми клас дескриптивна геометрия ни преподаваше Сплитек. Млад, красив, благ, лъчезарен чех, още от първия урок той

⁷⁹ Viz *Първия годишен отчет на държавната мъжка Априловска гимназия във Габрово. За учебната 1896–1897*, Казанлък [První výroční zpráva státního chlapeckého Aprilovova gymnázia v Gabrovu. Za školní rok 1896–1897, Kazanlák], 1897.

⁸⁰ Viz *Отчет на Пловдивската мъжка държавна гимназия „Александър I“*. За учебната 1896/1897 година, Пловдив [Zpráva plovdivského chlapeckého státního gymnázia Alexandra I. Za školní rok 1896/1897, Plovdiv], 1897, str. 92–93.

⁸¹ Podle archivních materiálů ve školním roce 1878/1879 na škole studovalo 161 žáků, ve školním roce 1884/1885 již něco málo přes 700 žáků.

⁸² Více o historii školy viz [Di] a výroční zprávy plovdivské školy tištěné od roku 1896/1897.

⁸³ Poznamenejme, že v Plovdivu, Staré Zagoře a Sadové působila větší skupina Čechů, např. profesor chemie a deskriptivní geometrie L. L. Lukáš, profesor matematiky a deskriptivní geometrie A. V. Šourek a jeho žena F. Senlerová-Šourková, učitel kreslení a malíř J. V. Mrkvička, profesor a etnograf J. Wagner, profesor matematiky a zeměpisu K. V. Škorpil, profesor přírodopisu, matematiky, němčiny, chemie a historie H. V. Škorpil, profesor latiny, dějepisu, zeměpisu a zpěvu V. P. Dobruský, hudebníci A. Tajner, J. Caltera, J. Mrvík, F. Švestka, ovocnář a učitel zemědělství V. Stříbrný, učitel zemědělství J. I. Burián, právníci R. hrabě Thurn-Taxis a A. Bernkopf.

⁸⁴ Matematika a matematici.

*плени сърдцата на учениците. Той се отнасяше с нас като към свои по-малки братчета, и през време на неговите уроци немаше немирници. Неговото преподаване беше тъй ясно и разбираемо, че на зрелостния изпит всички изкараха с много добър успех.*⁸⁵ ([Bu], str. 91)

František Splítek od konce devadesátých let zasedal ve školní disciplinární komisi.⁸⁶ S výjimkou roku 1897/1898 učil vždy naprosto řádně, mimořádnou dovolenou takřka nečerpal, nemocen téměř nikdy nebyl.⁸⁷ Od roku 1896/1897 vedl kabinet deskriptivní geometrie, který byl pamětníky charakterizován takto:

*... където урежда кабинет по дескриптивна геометрия, в който са събрани всички пособия за образцово преподаване и е подредено и чисто като в свещен олтар.*⁸⁸ ([PP], str. 79, též [P1], str. 14)

František Splítek byl pravděpodobně oblíbeným učitelem obávané deskriptivní geometrie, protože dbal na to, aby výuka byla srozumitelná, názorná a zábavná. Jeho výuková metoda byla popsána takto:

*С своя естествен усет в работата, със своята точност, отмереност, ясност и картинност в изложението Сплитек всади у нашето поколение, което учи, не само сухи факти, но и едно по-друго съзнание и вникване в образователната сила на науката. А всичко това заедно с негласните уроци по доброта и отлични обноски, които тоя истински културен човек ни даваше, обноски, които го правеха мил и обичан на всички – това е най-много, най-ценното и най-свършеното, което един учител може да направи.*⁸⁹ ([PP], str. 79–80)

Ve výročních zprávách školy uveřejňoval příklady z deskriptivní geometrie, které studenti řešili v rámci přísných postupových zkoušek mezi jednotlivými ročníky. Vzhledem k pracnosti sestavování zkušebních úloh a časové náročnosti jejich opravování si u vedení školy prosadil, že úlohy z deskriptivní geometrie byly současně zadávány ve všech paralelkách stejně.

⁸⁵ Na počátku sedmého ročníku nás deskriptivní geometrii učil Splítek. Hned od první hodiny okouznil tenhle mladý, pěkný, laskavý Čech s rozzářenou tváří všechna srdce svých žáků. Choval se k nám jako ke svým mladším bráškům, a tak na jeho hodinách nebylo neposedů. Jeho vyučování bylo tak jasné a srozumitelné, že maturitní zkoušky složili všichni více než úspěšně.

⁸⁶ Od roku 1892 měl stanovený plat v nejvyšším možném stupni ve výši 3 900 leva.

⁸⁷ Ve výroční zprávě *Отчет на Пловдивската мъжка държавна гимназия „Александър I“. За учебната 1896/1897 година*, Пловдив [Zpráva plovdivského chlapeckého státního gymnázia Alexandra I. Za školní rok 1896/1897, Plovdiv] (1897) je na straně 59 uvedeno, že vzhledem k vážné nemoci v rodině neučil od března do května.

⁸⁸ ... kde spravoval kabinet deskriptivní geometrie, v němž byly shromážděny všechny pomůcky k názornému vyučování a vše uklizené a čisté jako na posvátném oltáři.

⁸⁹ Svým přirozeným citem v práci, svou přesností, vyrovnaností, jasností a názorností výkladu Splítek našemu pokolení, jež učil, vstúpil nejen suchá fakta, nýbrž i jakési zvláštní vědomí, zařazení do vzdělávací moci vědy. A tohle všechno spolu s neformálními hodinami dobroty a vybraného chování, které nám tento skutečně kulturní člověk dával, chování, jež ho činilo milým a všemi milovaným – to je to nejcennější a nejdokonalejší, jedním slovem vůbec nejdůležitější, co může učitel udělat.

Ekonomická situace v Plovdivu na počátku 20. století nebyla nijak růžová. Dne 20. května 1901 svému příteli Janu Vochočovi⁹⁰ napsal:

... Těž však otálíte s tím psaním, jako já, proto nám to otec Sáva oběma vyčetl. Buďte tak laskav a odpovězte mu, neboť bude zase mysliti, že jsem Vám o jeho „svatosti“ nic nesdělil. Nevím, jak se dozvěděl o Vás podobný klep, že jste učitelem rýsování na rýsovací škole v Sofii. Nepřál bych Vám toho, abyste se tam dostal, – máme té hořkosti zde dosti my, – my již to za jiné, kteří by chtěli zde něčeho se domáhati, vytrpíme. Jaké to trpké poměry byly zde za Vašeho pobytu, takové jsou i nyní, – ba ještě trpčejší a nesnesitelnější. Rýsovací školu někteří by rádi, aby se zavřela, ana prý nedává žádných rezultatů, je hnízdem několika cizinců, – pro ně ovšem taková škola nesmí existovat, k čemu jim dávati dosti do sytosti sladkého bulharského chlebička. Ten bulharský chléb již nastakrát se mi v hrdle obrátil. Nezavřou-li ji, bude toho příčinou kníže, jenž rozhodně se zastal o její existování, avšak platy učitelům budou značně sníženy a to zcela jistě. Stát se nachází v hrozném stavu, peníze žádné, kredit žádný, – zlato vystouplo do výše ohromné (20-frank platí 23 fr. stř.) a konec té krise nedohledný. Nyní zasedá ještě Nár. Sobraní a zmenšuje státní výdaje do – či vlastně pod minimum. Od 1-ho května zd. st. jsou uvolněni v celém Bulharsku asi 2000 úředníků, úplně vyhozeni na ulici, poněvadž se zakryly některé úřady. Na osvětu přijde po prázdninách řada, kde též veliké škrtky jsou učiněny, některé střední školy, pedagogické, zemědělské a měšťanské budou uzavřeny, školní plat až na 40 fr. zvýšen, vůbec daně budou značně zvýšeny, aby se docílilo nějakého urovnání té finanční krise. Tak nevím, nebudu-li uvolněn též já a mnoho jiných našich, za tu práci, kterou jsme zde od 20-ti let konali a konáme. Budiž nám to náhradou. Doufám však, že to k takovým drastickým koncům přece nepřijde.⁹¹

Poznamenejme, že František Splítek byl velmi skromný člověk, neboť během svého působení v Plovdivu několikrát odmítl nabídku místa profesora na univerzitě v Sofii s tím, že se necítí dostatečně připraven na tak zodpovědnou práci a že jeho místo je a bude na střední škole.⁹² Pro své studenty připravil několik učebních textů z deskriptivní geometrie (*Ръководство по геометрическо чертане. За IV клас на мъжките гимназии, петокласните и четирикласните училища, с една прибавка „Графически постро-*

⁹⁰ Jan Vochoč (1865–1920) byl český malíř, autor podobizen a krajin, nebyl však příliš známý, neboť nevystavoval často. Po studiích na pražské a mnichovské akademii se vydal na cestu do Bulharska. Procestoval skoro celý Balkán a dostal se až na Athos, kde byl hostem různých klášterů. Přivezl si odtud mnoho skic a obrázků, které vystavoval v Praze roku 1901. Pak odešel do Paříže. Byl rodinným přítelem Františka Splítka, v době svého pobytu v Plovdivu namaloval kulisy pro divadelní představení spolku *Учителска дружба* [Učitelský spolek]. O Vochočovi viz M. Černý – M. Suchomelová: *Malíř Jan Vochoč (1865–1920) a Balkán*, in V. Štěpánek (ed.): *Studia Balcanica Bohemo-Slovaca VI*, 1. svazek, Sekce historie, politologie a etnologie, Brno, 2006, str. 235–252.

⁹¹ Dopis F. Splítka J. Vochočovi ze dne 20. května 1901, fond Jan Vochoč, Státní okresní archiv v Litoměřicích se sídlem v Lovosicích. Splítkovy dopisy jsou datovány podle pravoslavného kalendáře, který se proti našemu gregoriánskému kalendáři ve 20. století zpožďoval již o 13 dní.

⁹² Více viz [PP], str. 79–80.

ния“ [Sp3],⁹³ *Ръководство по геометрическо чертание* [Sp4],⁹⁴ *Геометрия с геометрическо чъртание* [Sp5],⁹⁵ *Учебник по геометрия и геометрическо чъртание I. степен за I клас на гимназиите, петокласните и четирекласните училища* [Sp6]⁹⁶ а *Учебник по геометрия и геометрическо чертание. Втора степен, за II клас на гимназиите, основните и трикласните училища* [Sp7]⁹⁷) а dvě učebnice pro studium německého jazyka *Начален учебник по немски език – I учебна година* [Spn1]⁹⁸ а *Немска читанка* [Spn2].⁹⁹

V rukopisech zůstaly dvě učebnice: *Ръководство по проекционно чертане на индустриалните и техническите училища* [Sp8]¹⁰⁰ а *Дескриптивна геометрия – I част* [Sp9],¹⁰¹ které se Františku Splítkovi po jeho penzionování již nepodařilo dokončit a vydat.¹⁰²

Nepedagogická práce v Plovdivu

František Splítek i v Plovdivu všemožně podporoval chudé talentované studenty. V roce 1896 se stal členem spolku *Дружество за подпомагане бѣдни ученици* [Spolek na podporu chudých studentů], které založilo fond *Учебнишка спестовно-благотворителна каса* [Žákovská dobročinná spořitelna] financující studium nejchudších studentů. Od následujícího roku až do roku 1915 byl jeho pokladníkem a každoročně podával do výroční zprávy střední školy účetní uzávěrku. Když roku 1905 vznikl nový školní fond *Фонд за подпомагане бѣдни ученици* [Fond na podporu chudých studentů], převzal také správu jeho peněžních prostředků.¹⁰³

Roku 1895 František Splítek inicioval vznik učitelského spolku *Учителска дружба* a stal se jeho hlavní „duší“. Spolek sdružoval profesory chlapeckého

⁹³ Návod ke geometrickému rýsování. Pro čtvrtý ročník chlapeckých gymnázií, pětiletých a čtyřtřídních škol, s jedním doplňkem „Grafické konstrukce“, Tiskárna Ch. G. Danov, Plovdiv, 1894, 128 stran + 135 obrázků.

⁹⁴ Návod ke geometrickému rýsování. Pro čtvrtý ročník chlapeckých gymnázií, pětiletých a čtyřtřídních škol, Tiskárna Ch. G. Danov, Plovdiv, 1895, 104 stran.

⁹⁵ Geometrie s rýsováním. II. ročník středního kurzu základní školy, Tiskárna Ch. G. Danov, Plovdiv, 1895, 32 stran + 109 obrázků.

⁹⁶ Učebnice geometrie a geometrického rýsování. I. stupeň, pro I. třídu, gymnázií, pětiletých a čtyřtřídních škol, Tiskárna Ch. G. Danov, Plovdiv, 1896, 88 stran + 128 obrázků, 1 chromatická tabulka.

⁹⁷ Učebnice geometrie a geometrického rýsování. II. stupeň, pro II. třídu gymnázií, základní a trojtřídních škol, Tiskárna Ch. G. Danov, Plovdiv, 1898, 94 stran.

⁹⁸ Učebnice německého jazyka pro začátečníky – první ročník, spoluautor Dr. P. Nedkov, Tiskárna Ch. G. Danov, Plovdiv, 1901.

⁹⁹ Německá čítanka, spoluautor Dr. P. Nedkov, Tiskárna Ch. G. Danov, Plovdiv, 1902.

¹⁰⁰ Návod k technickému kreslení pro průmyslové a technické školy.

¹⁰¹ Deskriptivní geometrie – I. část.

¹⁰² Více viz [PP], [Pe2] a [Šo1]. Rozsáhlé rukopisy obou učebnic doplněné řadou obrázků a rysů jsou uloženy v rodinném archivu u paní Naděždy Lukášové v Sofii.

¹⁰³ Podrobnosti lze najít ve výročních zprávách plovdivského gymnázia *Отчет на Пловдивската мъжка държавна гимназия „Александър I“*. За учебната 1896/1897 година, ..., 1914/1915, Пловдив [Zpráva plovdivského chlapeckého státního gymnázia Alexandra I. Za školní rok 1896/1897, ..., 1914/1915, Plovdiv], 1897, ..., 1915.

a dívčího gymnázia, učitele nižších škol, absolventy škol a všechny lidi, kteří měli zájem o rozvoj kulturního a společenského života v Plovdivu. Podporoval vydávání knih, pořádání divadelních představení, hudebních večírků, dobročinných akcí atd.¹⁰⁴

Splítkovou zásluhou byla také otevřena rekreační střediska pro plovdivské občany v Bjalé Čerky¹⁰⁵ a Bojkovu.¹⁰⁶ Po vzoru svého strýce, učitele a bylinkáře, obcházel planiny v okolí Plovdivu, sbíral léčivé byliny, přinášel je do školy a domů, přednášel o jejich účincích i o použití léčivých vod.¹⁰⁷

O svých mimoškolních aktivitách, špatném postavení a nejisté finanční situaci v Plovdivu napsal:

... večer jsem v psaní pokračovati nemohl, aniž do dne dnešního, jsa velice zaměstnán přípravami ku gymnasiálnímu koncertu ve prospěch chudého žactva; Tajner¹⁰⁸ slíbil účastenství s basou. Ze Sofie sem přijede schválně pěvkyně Kati Stojanova; však jí to musíme zaplatit a též zpěváckému spolku – a ubohý Tajner vše to dělá z ochoty. Ta naše ochota! Trdla jsme a já snad to největší, ale nemohu si již pomoci, zvyklý jsem na práci a mimo toho mne do všeho strčejí, tak to musí jít, aby to nedělalo zlé oko. Víte, jak to zde dopadá, jak ten perně zasloužený chléb závidějí. Trochu to závidění, aspoň zevně, přestalo, avšak vnitřně to bude trvati dále, to se u Bulhara vykořeniti nedá. Tento rok měla býti většina Čechů uvolněna, mezi nimi byl též p. Lukáš,¹⁰⁹ – dozvědév se o tom uklouzl do vojenské školy. A možná, že i na nás ostatní přijde řada; budu hleděti též uskočiti do té vojenské školy, kdež hledají dobré síly a zvláště z mého oboru jim scházejí; mimo toho bude tam uprázdněno místo pro deskriptivu. – Kdyby však byla služba samostatná, bylo by to něco jiného, nemusel by člověk každému ... se klanět. Pozeptejte se v tom pražském vývozním spolku, nešlo-li by to zde neb v Sofii zříditi české museum výrobků, aneb nebylo-li by výhodné nějaké zástupitelství zde pro Česko-Moravskou továrnu.

Při té příležitosti pozeptejte se na to a sdělte mi bližší, mohlo-li by něco

¹⁰⁴ Více viz [PP] a [Šo2].

¹⁰⁵ Бяла Черква je zimní lyžařské středisko ležící v nadmořské výšce 1600 m a nacházející se asi 37 km od Plovdivu.

¹⁰⁶ Бойково je město nacházející se v Plovdivské oblasti asi 20 km od Plovdivu v pohorí Rodopi.

¹⁰⁷ O této jeho zálibě viz [PP], [Pe2] a [Šo2].

¹⁰⁸ Antonín Tajner (1866–1946) byl český hudebník, který odešel do Bulharska a stal se šéfdirigentem orchestru v Plovdivu. Patřil mezi Splítkovy rodinné přátele.

¹⁰⁹ Ludvík Lukáš (1859–1902) vystudoval chemii na české technice v Praze, odborně se však zabýval zoologií a kreslením (kreslil zkameněliny pro paleontologická díla zoologa A. Friče (1832–1913)). Roku 1880 po ukončení studií získal místo středoškolského profesora na reálném gymnáziu v Plovdivu v tzv. Východní Rumelii, kde učil pro nedostatek řádných učitelů takřka všechny předměty. Roku 1881 byl ministerstvem osvěty vyzván, aby pro učitele obecných škol sepsal návod k vyučování kreslení a nakreslil k němu příslušné předlohy (učebnice byla vyznamenána cenou ministerstva a vyšla ve dvou vydáních). V následujících letech sepsal pro bulharské střední školy učebnice chemie, fyziky a měřictví (10 různých knih). Když byla roku 1892 uspořádána v Plovdivu zemská výstava, měl Ludvík Lukáš vedle Vasila Atanasova Ivanova hlavní zásluhu na jejím úspěchu a byl vyznamenán státním řádem a zlatou medailí. Později učil rýsování a technické kreslení na vojenské akademii v Sofii.

takového míti vyhlídku do budoucnosti; neboť opravdu při tom stavu věci zde, bude čím dál hůř, – máme zase nové ministerstvo Karavelova a Cie, sympatický muž, avšak jako finansist hrozný skrblík, – očekáváme zase zmenšení platu. Kam s tím? Vždyť pomalu člověk nebude moci již zde slušně se moci vyživit, a zvláště kde je četná rodina s většími dětmi, kde potřeby jsou veliké a různého druhu. –

Nechám toho raději, zase už jsem do těch hanebných poměrů přišel, – dělá se mi z toho všeho zle.¹¹⁰

Podobné Splítkovy stížnosti se objevují v jeho korespondenci s malířem J. Vochočem po celý rok 1901, přesto však svoji práci středoškolského učitele nikdy neopustil. Ačkoli ji měl rád a škole obětoval celý svůj život, byl si vědom, že učitelská profese je podceňovaná a špatně ohodnocená, a proto si nepřál, aby se jeho dcera Ljuba vydala na pedagogickou dráhu a působila na nějaké střední škole. O svých názorech napsal:

Především si nepřejeme, aby Libuše se stala nějakou učitelkou, ať zde aneb v Čechách, – a to tím více, že stav učitelský je stav velmi nepříjemný, a to jak zde, tak i v Čechách. My si přejeme, aby nabyla trochu širšího rozhledu v životě českém, aby si usvojila pro svou budoucnost; jak my, tak i ona si přeje dalšího hudebního vzdělání, a to proto, poněvadž ji toto vábí a za druhé, kdyby se stalo a nemohla se aneb nechtěla-li by se vdáti, že by ji to posloužilo jako soukromé učitelce hry na piano, jež zde v Plodivě, tak i v provinciálních městech jsou velmi hledány a dobře placeny. [Tj. lépe placeny než místa učitelek na elementárních či středních školách.] Souhlasím úplně s Vašemi vývody, že kdyby se vdala, že by to všechno učení na klavír by se obrátilo v niče, to samé je však, i kdyby studovala učitelství, jež, mimo to, v Čechách by ji nutilo k závazku nevdávat se. My takového postavení ubohého žádným způsobem si nepřejeme.¹¹¹

Ocenění celoživotní práce

V roce 1906 František Splítek obdržel bulharský řád pátého stupně za občanské zásluhy.¹¹² Dne 12. dubna 1915, když oslavoval 35 let své nepřetržité pedagogické činnosti, připravili jeho kolegové a žáci oslavný večírek.¹¹³ Krátce nato ve věku šedesáti let požádal o penzionování.

¹¹⁰ Dopis F. Splítka J. Vochočovi ze dne 7. března 1901 připsaný k dopisu ze dne 4. března 1901, fond Jan Vochoč, Státní okresní archiv v Litoměřicích se sídlem v Lovosicích.

¹¹¹ Dopis F. Splítka J. Vochočovi ze dne 16. června 1901, fond Jan Vochoč, Státní okresní archiv v Litoměřicích se sídlem v Lovosicích.

¹¹² Řád mu byl udělen dekretem č. 5141 dne 12. dubna 1906. Viz *Годишник на Пловдивската мъжка държавна гимназия „Александър I“*. За учебната 1905–1906 год., Пловдив [Výroční zpráva plovdivského chlapeckého státního gymnázia Alexandra I. Za školní rok 1905–1906, Plovdiv], 1906, str. 50. Viz též dopis Vyslanectví Republiky Československé v Bulharsku ze dne 19. května 1926, fond Diplomatický protokol 1918–1939, Presentace Bílý Lev, kartón č. 40, Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR v Praze.

¹¹³ Viz *Учителски юбилей*, Пловдивски окръжен вестник [Učitelské jubileum, Plovdivský oblastní věstník] 4(1915), č. 14 z 15. dubna 1915.

Konec života

František Splítek žil ještě po svém penzionování více než deset let v Plovdivu. Jeho penze nebyla příliš vysoká. Roku 1925 u příležitosti jeho sedmdesátých narozenin napsal jeho přítel A. V. Šourek tato slova:

Pense není ale taková, aby z ní mohl býti živ, jest mu ještě pracovati a na chleba si vydělávati.

Splítek je muž, který nikdy si nestýská, nikdy si nestěžuje, ač život jeho neměl vždy na růžích ustláno. – Ztratil svého jediného a velice nadaného syna a na hřbitově sofijském pochoval před 5 léty svoji drahou manželku, o které rád vypráví. ([Šo1], str. 106)

František Splítek se i po penzionování zajímal o rozvoj plovdivského gymnázia, na kterém strávil 23 let, všemožně podporoval aktivitu české menšiny v Bulharsku. Když byla například vyhlášena veřejná sbírka na stavbu československého národního domu v Sofii, daroval na tuto stavbu ze svého důchodu 200 leva.¹¹⁴ Roku 1927 vážně onemocněl a odešel ke své dceři Olze do Sofie.¹¹⁵ Zemřel kde dne 12. června 1943 a pochován byl na sofijském centrálním hřbitově.¹¹⁶

Poznamenejme, že Splítkově dceři Ljubě bylo za její práci pro českou komunitu v Bulharsku dne 17. ledna 1927 uděleno vysoké státní vyznamenání Československé republiky – medaile Bílého Lva druhého stupně.¹¹⁷

Ocitujme na závěr vzpomínky Naděždy Lukášové, vnučky F. Splítky:¹¹⁸

Děduška přišel do Sofie roku 1927, když mi byly tři roky. Nejprve jsme bydleli na Obořišti, potom v ulici Marin Drinov, kde jsme měli pěkný a velký pětipokojový byt. Děduška původně bydlel v pokoji s mým starším bratrem Ljubenem, ve druhém pokoji bydlela babička Teofana Lukášová, která později odešla ke své ovdovělé dceři Bogdaně do bytu na ulici Jantra. Bratr se přestěhoval do jejího pokoje a já bydlela s děduškou. Vzpomínám si, že v jeho pokoji bylo hodně knih, obrázků a fotografií babičky Splítkové a dědečkova předčasně zemřelého syna Vladimíra. Také jsme měli zvířátka, která jsme společně krmili trávou.

¹¹⁴ Viz [Jr], str. 200.

¹¹⁵ Rodina žila ve vile v ulici Marin Drinov č. 17.

¹¹⁶ Viz [PP] a [Pe2]. Rodinný hrob se nacházel v katolické části hřbitova; podle sdělení hřbitovní správy a přímých potomků dnes již neexistuje.

¹¹⁷ Více viz dopis Kanceláře prezidenta republiky č. B. 549/26 ze dne 20. ledna 1927, fond Diplomatický protokol 1918–1939, Presentace Bílý Lev, kartón č. 40, Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR v Praze. Veškerá dokumentace (návrhy na ocenění, dotazníky pro vyznamenané, fotografie ze slavnostního předání ocenění na vyslanectví Československé republiky v Sofii konaného dne 15. února 1927) je uložena tamtéž. V dokumentaci se neshoduje rok narození Ljuby Kasarové; uváděny jsou roky 1881, 1884 a 1885. O udělení cen podrobně informovaly bulharské deníky *Мур*, č. 7989 ze 16. února 1927, a *Знаме*, č. 36 ze 16. února 1927, a francouzsky vydávaný bulharský deník *La Bulgarie*, č. 1078 ze 16. února 1927.

¹¹⁸ Vzpomínky byly sepsány v Sofii v roce 2009 na základě záznamů několika poutavých vyprávění osmdesátipětileté paní Naděždy Lukášové.

Děduška se vždy pěkně a dobře oblékal, ven chodil pečlivě upraven a zásadně míval motýlka, prostě chodil „jak se patří“. Doma nosil krátký domácí kabátek se šněrováním na prsou. Měl krátkou, bílou, vždy upravenou bradku. Byl veselý, zábavný a měl přirozený český humor. Na každý problém měl vtipnou a přátelskou odpověď. Nikdy však nebyl hrubý ani nezvyšoval hlas.

Když jsem byla malá, děduška mi hodně četl české pohádky, vypravoval různé příběhy a zpíval české písničky. Vůbec se u nás doma mluvilo jen česky. Také nám hrával loutkové divadlo a společně jsme hráli různé dětské hry (například sorseau). Hodně se mi věnoval, maminka byla v domácnosti a tatínek byl zaneprázdněn v armádě.

S děduškou jsme často chodili na procházky do Borisovy zahrady, do zoologické zahrady a do velkých sofijských parků. Děduška mi ukazoval různá zvířátka, broučky, kytičky a motýly ... vyprávěl mi o nich úžasné věci. Měl ohromně široké znalosti. Do Borisovy zahrady jsme chodili s děduškovým přítelem malířem Mrkvičkou, který se u nás vždy zastavil a šlo se. Bylo tam velké jezírko s červenými rybičkami a kiosek s občerstvením. Koupili mi velkou vafli naplněnou sněhovým krémem a gevrek [preclík], který jsem nadrobila na malé kousky a krmila s ním rybičky. Děduška s Mrkvičkou si dali pivo, usadili se a povídali si. Chodili jsme také k Burešovi do přírodovědeckého muzea, byli s děduškou jako nerozluční sourozenci. V létě jsme jezdili na výlety do okolí Sofie, na Rilú a na Burešovu horskou chatu. Děduška však české krajany v Sofii příliš nevyhledával, přátelil se ještě s dědou Stříbrným a rodinou profesora Šourka.

Přirozeně se zajímal o mé studium a studium mého bratra. Když jsem měla v matematice nějaký problém, vždy jsem šla za ním. Chvilu mě nechal, abych se trochu sama „napnula“, pak opravil chyby a látku mi vysvětlil. Když jsem byla v „progymnázii“, moje učitelka říkávala, je vidět, že máš dědu matematika, tak pojď k tabuli a rýsuj. I později mi hodně pomáhal. Naučil mě, jak zacházet s rýsovacími potřebami, jak dělat rysy a jak kreslit obrázky a zhotovovat technické náčrty. Zvládla jsem to dobře a umím to dodnes. Kreslení a rýsování jsem měla moc ráda, a tak jsem šla na architekturu, ale poválečné události zmařily mé plány a změnily můj život.

Pamatuji se, jak děduška celé dny psal své učebnice deskriptivy nebo rýsoval obrázky. My děti jsme k němu mohly kdykoliv, ale nerušily jsem ho, když pracoval, byly jsme tak vychované. Rád také chodil na naši půdu, kde bylo jeho království a kde trávil hodně času. Zde měl loutkové divadlo, knihy, slovníky a časopisy, často v nich četl, listoval nebo hledal odpovědi na různé problémy, měl tam své poklady a vzpomínky. Vše bylo zničeno při bombardování Sofie.

Poslední léta trpěl angínou pectoris a lehkou sklerózou. Lékař Stříbrný mu zakázal tekutiny. Jednou, když k nám přišla na návštěvu teta Ljuba, aby se podívala na tatínka, zeptala se: „Tatínku, jak se máš?“ „Celkem dobře, ale Olínka mi nedává jíst.“ Vše se vysvětlilo, děduška nedostával své oblíbené polévky, které pro něho byly základem oběda. Když nebyla polévka, tak vlastně nebyl oběd.

Děduška zemřel v červnu roku 1943 a od té doby se začala naše rodinná situace zhoršovat, v roce 1944 proběhl v Bulharsku převrat, brzy na to zatkli mého tatínka a v březnu roku 1945 ho zastřelili, nás vystěhovali z domu a mě vyhodili ze školy. Často jsme si říkali, že dokud byl dědeček, vše bylo u nás nádherné. Mám na něho jen krásné vzpomínky.

LITERATURA:

- [Be1] Bečvářová M., *Česká matematická komunita v letech 1848–1918*, edice Dějiny matematiky, svazek č. 34, Ústav aplikované matematiky FD ČVUT, Matfyzpress, Praha, 2008.
- [Be3] Bečvářová M., *Kořeny bulharské matematiky*, in 27. mezinárodní konference Historie matematiky, Velké Meziříčí, 25. 8. – 29. 8. 2006, sborník sylabů, Praha, 2006, 14–16.
- [Be5] Bečvářová M., *František Vítězslav Splítek (1855–1943) – zapomenutý učitel, matematik, etnograf a spisovatel*, in D. Grigorov, M. Černý (ed.): *Úloha české inteligence ve společenském životě Bulharska po jeho osvobození, Velvyslanectví Bulharské republiky v České republice*, Praha, 2008, 185–201.
- [Bu] Бучков Н. А., *Математика и математици*, str. 91–92, in Юбилеен сборник на Физико-Математического Дружество в София по случай 40-годишния му юбилей, София [Bučkov N. A., *Matematika a matematici*, in Jubilejní sborník Fyzikálně-matematické společnosti v Sofii u příležitosti jejího 40. výročí, Sofie], 1939.
- [Če] Černý M., *Ljuba Splítková-Kasarová a Čechy (1884–1946) aneb in margine jedné nevydané juvenilie Věnceslavy Havlíčkové-Bechyňové (1920–2000)*, Homo Bohemicus – София Бохемия клуб, 2003, č. 4, 5–45.
- [Co] Пончев П., *Из Общественоото и културно минало на Габрово*, Печатница Художник, София [Cončev P., *Společenská a kulturní minulost Gabrova*, Tiskárna Chudožnik, Sofie], 1934.
- [ČR] Чобанов И., Русев П., *Български математици*, Държавно издателство „Народна просвета“, София [Čobanov I., Rusev P., *Bulharští matematici*, Státní nakladatelství Národní osvěta, Sofie], 1987.
- [Di] Димов Д., *Историческият подвиг на Пловдивската гимназия Св. Кирил и Методий*, Пловдив [Dimov D., *Historický rozvoj plovdivského gymnázia sv. Cyrila a Metoděje*, Plovdiv], 2000.
- [E] *Енциклопедия Българска възрожденска интелигенция*, София [Encyklopedie bulharské obrozené inteligence, Sofie], 1988.
- [G1] Генчев Н., *Българско възраждане*, София [Genčev N., *Bulharské obrození*, Sofie], 1988.
- [G2] Генчев Н., *Възрожденският Пловдив*, Пловдив [Genčev N., *Obrozenecký Plovdiv*, Plovdiv], 1981.
- [JLH] Jílek F., Lomič V., Horská P., *Dějiny Českého vysokého učení technického v Praze*, SNTL, Praha, 1. díl, 2. díl, 1973, 1978.
- [Js] *Юбилеен сборник по случай 25-годишнината от първия випуск на Габровската Априловска Гимназия*, Печатница Хр. Г. Данов, Пловдив [Jubilejní sborník u příležitosti 25. výročí prvního absolutoria na gabrovském Aprilovově gymnáziu, Tiskárna Chr. G. Danov, Plovdiv], 1900.
- [Jb] *Юбилеен сборник по отпразнуване 50 годишнината от 1-ия випуск на Габровската „Априловска Гимназия“*, Печатница „Модерно искусство“, Габрово [Jubilejní sborník u příležitosti 50. výročí prvního absolutoria na gabrovském Aprilovově gymnáziu, Tiskárna Moderní umění, Gabrovo], 1925.

- [Jm] *Юбилеен Сборник на I^{ma} Софийска държавна мъжка гимназия 1879–1904*, Държавна печатница, София [Jubilejní sborník I. sofijského státního chlapeckého gymnázia 1879–1904, Státní tiskárna, Sofie], 1904.
- [Jp] *Юбилеен сборник 60 години Пловдивска мъжка гимназия „Александър I“*, Пловдив [Jubilejní sborník 60 let plovdivského chlapeckého gymnázia Alexandra I., Plovdiv], 1939.
- [Jr] *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868–1928*, Nákladem Družstva československého národního domu T. G. Masaryka v Sofii, Sofie, 1929.
- [Kg] Кандиларов Г. С., *Българските гимназии и основни училища в Солун (По случай на 50-годишнината на солунските български гимназии)*, Печатница П. Глушков, София [Kandilarov G. S., Bulharská gymnázia a základní školy v Soluni (U příležitosti 50. výročí soluňských bulharských gymnázií), Tiskárna P. Gluškov, Sofie], 1938.
- [Ka] Казански Р. К. (ед.), *Сто години народно читалище Свищов. Юбилеен сборник 1856–1956*, Свищов [Kazanski R. K. (ed.), Sto let národního „čitališta“ ve Svištvě. Jubilejní sborník 1856–1956, Svištvov], 1958.
- [Mi] Милушев Я., *Чешки профили в общественото развитие на следосвобожденска България*, Академично издателство „Марин Дринов“, София [Milušev Ja., České profily ve společenském rozvoji po osvobození Bulharska, Akademické nakladatelství Marin Drinov, Sofie], 2005.
- [P1] Пеев В., *Франтишек В. Сплитек*, Юг–Пловдив [Peev V., František V. Splítek, Jih–Plovdiv], ч. 7307 z 19. 7. 1943, 14.
- [P2] Пеев В., *Пловдив в миналото и настоящето*, Пловдив [Peev V., Plovdiv v minulosti a současnosti, Plovdiv], 1941.
- [Pe2] Петров П., *Учителят Франтишек Витезслав Сплитек*, Обучение по математика [Petrov P., Učitel František Vítězslav Splítek, Vyučování matematice] 1980, ч. 6, 34–36.
- [PP] Петров П., Пенев А., *Чужденци – просветни дейци в България*, Държавно Издателство „Народна просвета“, София [Petrov P., Penev A., Cizinci – pracovníci činitelé v Bulharsku, Státní nakladatelství Národní osvěta, Sofie], 1988.
- [Ro1] Robek A., *Dvě kapitoly z dějin českého poznávání Bulharska*, Český lid **69** (1982), 32–41.
- [Ro2] Robek A., *Čeští učitelé v Bulharsku a jejich národopisná práce*, Český lid **67** (1980), 203–213.
- [Šo1] Šourek A. V., *Naši první kolonisté*, Чехословашки обзор – Československý obzor, **5** (1925) č. 10/11 z 25. 10. 1925, 105–106 [Článek je podepsán A. V. Š.].
- [Šo2] Шоурек А. В., *Проф. Фр. Сплитек*, Българо-Чехословашка Взаимност [Šourek A. V., Prof. Fr. Splítek, Bulharsko-Československá vzájemnost] **1** (1925), ч. 3/4 z 1. 12. 1925, 10–11.
- [U] Urban Z., *Z dějin česko-bulharských kulturních styků*, Praha, 1957.
- [Va] Вълчева Г., *Чужденците в българската следосвобожденска култура 1879–1900*, Стара Загора [Válčeva G., Cizinci v bulharské kultuře po osvobození 1879–1900, Stará Zagora], 2001.
- [Vf] Velflík A. V., *Dějiny technického učení v Praze, díl I. a II.*, Unie, Praha, 1906, 1909.